

Scenariusze lekcji „Gospodarka bez tajemnic” – część II

Zajęcia w II semestrze pierwszego roku nauki o przedsiębiorczości są kontynuacją modułu „Gospodarka bez tajemnic”. Wszystkie lekcje będą skupione na dwóch zasadniczych blokach wiodących, a mianowicie „Państwo beneficjentem sukcesu ludzi przedsiębiorczych” oraz „Jesteśmy w Unii Europejskiej”. Niektóre zajęcia łączą oba te elementy i podkreślają znaczenie zmian, jakie nastąpiły w naszej gospodarce po przystąpieniu do Unii. Głównym celem zajęć jest pokazanie uczniom zależności pomiędzy prawami, jakimi rządzi się nasz kraj a prawami UE oraz jak polski przedsiębiorca może skorzystać z tej akcesji.

Wszystkie lekcje składają się z propozycji wykładów, które w formie ciekawej prezentacji lub filmu pojawią się na platformie e-learningowej. Zadania, ćwiczenia i quizy uczniowie będą mieli okazję wykonać również za pomocą tej platformy. Scenariusze zawierające proponowaną tematykę zostały przygotowane także pod kątem prowadzenia tych zajęć metodą tradycyjną.

Lekcja 1 i 2

Rola państwa w gospodarce SKRÓCONY OPIS LEKCJI

W trakcie lekcji uczniowie poznają rolę Państwa w gospodarce oraz będą mieli okazję spotkać się z osobą, która prowadzi działalność gospodarczą. Na podstawie ankiety i pytań w niej zawartych przeprowadzą swój wywiad głównie na temat oceny działań ze strony państwa w opinii przedsiębiorców.

CELE LEKCJI

Uczeń powinien:

- Scharakteryzować krótko rolę, jaką pełni Państwo w gospodarce,
- Wskazać korzyści i wady jakie niesie ze sobą ingerencja Państwa w przedsiębiorczość,
- Wykazać się wiedzą przydatną do przeprowadzenia wywiadu z przedsiębiorcą.

Pierwsza część zajęć dotyczy przekazania przez nauczyciela uczniom wiadomości na temat obowiązków Państwa wobec obywateli z głównym naciskiem na działania skierowane na przedsiębiorców – co im utrudnia prowadzenie działalności gospodarczej, a co wydaje się pozytywne.

Nauczyciel może skorzystać z materiału 1.

Materiał 1

Współczesne państwo na przestrzeni ubiegłego wieku znacząco rozszerzyło zakres ingerencji w życie gospodarcze. O ile pierwotnie do jego obowiązków zaliczano dbałość o bezpieczeństwo wewnętrzne i zewnętrzne, o tyle od początku XX wieku w sferze zainteresowania sprawujących władzę znalazło się wiele nowych zagadnień, takich jak polityka gospodarcza, społeczna, nadzór i kontrola życia gospodarczego, administrowanie kulturą, nauką i wieloma innymi sferami życia ludzkiego.

Wszystko to spowodowało wzrost kosztów funkcjonowania organizacji państwowej i wzrost obciążeń podatkowych, stanowiących główne źródło finansowania państwa. Jednocześnie przedsiębiorcy ponoszą coraz większe koszty zapewnienia zgodności działalności z przepisami.

Ingerencja państwa w wolny rynek i organizowanie działalności gospodarczej polega na zapobieganiu nieojalnym zachowaniom przedsiębiorców, zwalczaniu przestępczości, jak również porządkowaniu procesu działalności gospodarczej. Państwo reguluje zasady prowadzenia działalności gospodarczej od rozpoczęcia do zakończenia działalności, formy prawne jej prowadzenia, konieczne do przestrzegania standardy, zasady ochrony konsumentów, a także ochrony rynku - jako najefektywniejszego ekonomicznie mechanizmu dystrybucji dobrobytu.

Rynek i konkurencja między przedsiębiorcami podlega w wielu wypadkach zagrożeniu ze strony samych przedsiębiorców. Poprzez zmony cenowe lub inne metody obchodzenia mechanizmów rynkowych mogą oni dążyć do eliminowania konkurencji, osiągnięcia pozycji monopolistycznej i dyktowania cen.

W trakcie prowadzenia działalności przedsiębiorca poddawany jest nadzorowi poszczególnych organów państwa w zakresie realizacji określonych w prawie wymogów. Istnienie tych wymogów stanowi o dodatkowych kosztach, jakie przedsiębiorca jest zmuszony ponieść, dostosowując swoją działalność do wymogów państwa i dokumentując tę działalność dla organów kontroli.

Każdy tego typu obowiązek można więc potraktować jako pozycję kosztową przedsiębiorcy – konieczne jest poświęcanie czasu na obsługę poszczególnych urzędów, zatrudnienie pracowników na potrzeby załatwiania niezbędnych formalności w urzędach i dbania o realizację konkretnych obowiązków. Są to koszty, których nikt przedsiębiorcy nie rekompensuje – będą więc podlegały przerzuceniu przede wszystkim na odbiorcę produkowanych dóbr, zwiększając ich cenę finalną.

Organizacja państwowa na rynku może pełnić bardzo ważną rolę, stanowiąc zasady obrotu, chroniąc konsumenta i ograniczając niebezpieczeństwa związane z nadużyciami na rynku.

Jednocześnie jednak należy pamiętać, iż każde działanie ochronne czy modyfikujące mechanizm rynkowy generuje dla uczestników obrotu koszty, które zostają przerzucone w ostatecznym rozrachunku na całą społeczność.

W tym zakresie obecność państwa na rynku powinna być oceniana nie tyle przez pryzmat celów, jakie przyświecały tworzeniu określonych rozwiązań, ale przez efektywność, a więc stosunek kosztów do korzyści.

Zwiększony zakres regulacji prawnych, głównie nadzór administracyjny, jakim poddawany jest przedsiębiorca mają różny wpływ na różniące się wielkością przedsiębiorstwa. Z reguły będą bardziej dolegliwe dla mniejszych, łagodniejsze zaś dla większych podmiotów. Wszystkie regulacje mogą, w pewnym przybliżeniu, zostać zaliczone do kategorii tzw. kosztów stałych. Koszty te przedsiębiorca zmuszony jest ponieść niezależnie od wielkości i skali prowadzonej działalności.

Przedsiębiorca produkujący mniej może je rozłożyć na mniejszą wielkość produkcji, znacząco zwiększając cenę jednostkową. Dlatego dolegliwość kosztów generowanych przez państwo jest znacznie większa dla przedsiębiorców małych, niż dużych.

Działania państwa, skutkujące wzrostem wymogów wobec przedsiębiorców, mają różnorodne uzasadnienia. Należy do nich wspomniana ochrona rynku, ochrona konsumenta, wzrost bezpieczeństwa obrotu, zmniejszenie dolegliwości przestępczości, czy realizacja celów o charakterze socjalnym. Bez wątpienia są to zagadnienia ważne i w wielu wypadkach uzasadniające ingerencję i wzrost wymagań. Współczesne państwa, w szczególności europejskie, posunęły się jednak w tym kierunku za daleko. Przedsiębiorca europejski, poddany wielu wymogom administracyjnym, które musi spełniać, nie jest w stanie konkurować z przedsiębiorcami z państw, w których praca jest tania, ale również z przedsiębiorcami działającymi w krajach wysoko rozwiniętych, takich jak USA.

Wysoki poziom ingerencji państwa w sferę gospodarczą ogranicza skłonność do rozpoczynania działalności. Konieczność sprostania już na samym początku wielu wymogom administracyjnym, perspektywa opłacania wysokich podatków, składek na ubezpieczenie społeczne i innych świadczeń, tworzy dodatkowe bariery wejścia na rynek. Obok kosztów zainwestowanych w utworzenie warsztatu i przygotowanie stanowisk pracy, rozpoczynający działalność przedsiębiorca musi mieć środki na przetrwanie pierwszych miesięcy działalności i ponoszenie w tym okresie świadczeń na rzecz państwa – w tym wydatków na system zabezpieczenia społecznego.

W rezultacie zdecydowana większość ludzi, którzy w odmiennych okolicznościach mogliby zarabiać na sobie lub tworzyć miejsca pracy dla innych przestają dążyć do prowadzenia własnej działalności.

Konieczność sprostania wymogom państwa jest szczególnie trudna w przypadku rozpoczynających działalność przedsiębiorców małych i średnich. Prowadzi to do powstania znaczących zmian w strukturze gospodarki. Kiedy koszty sprostania wymogom państwowym są wysokie, a ich dolegliwość nie ma charakteru równomiernego, ograniczony zostaje udział podmiotów małych i średnich w strukturze rynku. Warunki, będące następstwem aktywności państwa, prowadzą do długookresowego preferowania dużych przedsiębiorców. Podobne dobra produkowane przez przedsiębiorcę wielkiego i małego mogą różnić się cenowo na korzyść przedsiębiorcy dużego.

Choć państwo stara się pewnym stopniu wspierać rozwój małych i średnich

przedsiębiorców, np. poprzez umożliwianie im dostępu do informacji czy porad ze strony urzędników - są to działania dodatkowo zakłócające funkcjonowanie mechanizmu rynkowego.

Dominacja wielkich przedsiębiorstw w gospodarce nie jest zjawiskiem korzystnym. Prowadzi do silnej koncentracji rynku i zagrożenia praktykami monopolistycznymi. W rezultacie poszkodowanymi stają się konsumenci, narażeni na konieczność płacenia wyższych cen. Tymczasem państwo, starając się zwalczać monopol, będzie dokonywać kolejnych nakładów finansowych na jego dekonstrukcję.

Gdyby ograniczono zakres interwencji w rynek, państwo w wielu wypadkach mogłoby uniknąć konieczności zwalczania patologii we współczesnej gospodarce. Do takich zjawisk można zaliczyć np. występowanie korupcji w sferach działalności, w których możliwości przedsiębiorcy uzależnione są od decyzji urzędników, czy prowadzenie działalności w szarej strefie ze względu na zbyt wysokie podatki.

Współczesna sytuacja w Polsce stanowi niestety ilustrację zasygnalizowanych wcześniej problemów. Wysoki poziom wymagań administracyjnych i fiskalnych stawianych przedsiębiorcom, skomplikowane prawo, nieskuteczne mechanizmy chroniące konkurencję, długotrwałe rozstrzyganie sporów gospodarczych - przesądzają o znacznych trudnościach w prowadzeniu działalności gospodarczej.

Zjawisko to niekorzystnie wpływa na możliwości rozwoju całej gospodarki. Wiele osób rezygnuje z pomysłu rozpoczęcia działalności gospodarczej w obawie o własne możliwości spełnienia wszystkich wymogów związanych z rozpoczęciem i prowadzeniem działalności.

W powszechnym przekonaniu w tej sytuacji największe korzyści odnoszą osoby prowadzące działalność gospodarczą nielegalnie. Z zasady nie płacą podatków, nie gromadzą i nie udostępniają danych administracji i nie przestrzegają zasad jakościowych związanych z produkcją.

Sytuacja wymaga silnego ograniczenia sfery ingerowania państwa w gospodarkę. Wszędzie tam, gdzie ingerencja ta ma pozostać konieczna jest zwiększenie efektywności działania państwa.

Nauczyciel przygotowuje uczniów do przeprowadzenia wywiadu z zaproszonym gościem – przedsiębiorcą, który przedstawi swoją własną opinię na temat roli i wpływu działalności Państwa na jego biznes. Należy zachęcić uczniów do tego, aby wykazali się kreatywnością w zadawaniu pytań (niech będą to pytania uczniów, można skorzystać z pytań zawartych w poniższej ankiecie).

ANKIETA

1. Jak wyobrażał Pan sobie przedsiębiorcę przed rozpoczęciem działalności gospodarczej?

a) mężczyzna posiadający luksusowy samochód

b) człowiek mający uporządkowany system wartości i wizerunek określonego celu

a) „zwyczajny” człowiek, niczym nie wyróżniający się

2. Jakiego rodzaju trudności występują w momencie zakładania własnej firmy, bądź jej rozwijania? Jak Państwo ułatwia bądź utrudnia zostanie przedsiębiorcą?

.....
.....
.....
.....

3. Czy współpracuje Pan z instytucjami publicznymi? TAK NIE

Jeśli tak, to w jakim zakresie ?

- dofinansowanie działalności
- zatrudnienie (absolwentów, bezrobotnych)
- doradztwo

• inne.....
.....
.....
.....

4. Które z wymienionych cech przedsiębiorcy uważa Pan za najistotniejsze?

- fachowa wiedza
- znajomość rynku
- determinacja w działaniu
- zrównoważenie, opanowanie
- zdolność przewodzenia i współpracy z ludźmi

- odwaga, zdolność podejmowania ryzyka
- pewność siebie
- ambicja
- niezależność

5. Czy uważa Pan, że przedsiębiorczość trzeba mieć we krwi (cechy wrodzone są podstawą)? TAK/ NIE

6. Czy uważa Pan, że przedsiębiorca powinien się doskonalić – inwestować w siebie?

TAK/ NIE

Jeśli tak, to w jaki sposób? Czy wymaga to dużego nakładu pieniędzy?

.....

.....

.....

PROPOZYCJE SPRAWDZENIA WIEDZY

Czy mam szansę zostać osobą przedsiębiorczą, pomimo istniejących trudności? W jaki sposób będę nad sobą pracował?

Lekcja 3 i 4

SKRÓCONY OPIS LEKCJI

W trakcie lekcji uczniowie poznają historię podatków oraz ich rolę we współczesnej gospodarce. Dowiedzą się, czym są skale podatkowe, jak zmieniały się w ciągu kilkunastu lat i dlaczego. Zapoznają się z różnymi rodzajami podatków, a także zdobędą informacje, dlaczego i od kogo Państwo ściąga podatki.

CELE LEKCJI

Uczeń powinien:

- Znać historię podatków,
- Wykazać się wiedzą na temat ich rodzajów, wysokości oraz zmian, jakie następowały w ciągu kilkunastu ostatnich lat w Polsce,
- Obliczyć ile wynosi podatek w przypadku konkretnego dochodu,
- Wymienić rodzaje ubezpieczeń.

Albert Einstein mawiał, że podatki są najtrudniejszą rzeczą do zrozumienia na świecie. Szkoda, że nie dożył naszych czasów.

Nauczyciel przedstawia na początku zajęć historię podatków, aby uczniowie lepiej zrozumieli ich istotę i zasadność funkcjonowania w dzisiejszym świecie. Korzystając z materiału nr 1 nauczyciel prezentuje systemy podatkowe począwszy od starożytności.

Po przedstawieniu pierwszej części wykładu uczniowie powinni znać odpowiedzi na następujące pytania:

- Co to jest podatek? Kto pierwszy wprowadził podatki? Czy jest to wybór współczesnego państwa?
- *Co oznaczają nazwy: myto, dziesięcina, podymne, świętopietrze? Jakie inne podatki stosowano w zamierzchłych czasach?*
- *Jak dawniej zbierano podatki, a jak się to robi dziś?*
- *Co to jest system fiskalny? Skąd pochodzi ta nazwa?*
- *Dlaczego i po co płacimy podatki? Co się z nimi dzieje?*

Materiał 1

Historia podatków

Starożytność

- W starożytności podatkami i daninami były obciążone tylko niektóre grupy ludności. System podatkowy w starożytnym Egipcie polegał na zabieraniu rolnikom części zbiorów, rzemieślnicy natomiast oddawali część swych wyrobów na potrzeby wojska i administracji (resztę sprzedawali), a kupcy składali daniny.
- W starożytnym Rzymie obok łupów wojennych i danin wprowadzono świadczenia pieniężne.
- W średniowieczu podatki miały niewielkie znaczenie, ponieważ dochody władcy pochodziły przeważnie z posiadłości ziemskich, przywilejów monarszych i ceł.
- W XV wieku rozwinął się system podatkowy we Francji i Anglii. Podatek dochodowy wprowadzono w Wielkiej Brytanii już w XVIII wieku, a w Prusach dopiero w 1891.
- W XIX wieku obciążenie podatkami znacznie wzrosło, a podatki stały się instrumentem polityki finansowej.

Podatki w średniowieczu

We wczesnym średniowieczu, w warunkach gospodarki naturalnej i obowiązującego prawa książęcego, przeważająca część świadczeń ludności chłopskiej na rzecz państwa przybierała formę danin w naturze (głównie w zbożu, sianie, miodzie, świniach, krowach, mięsie, futrach, skórach) i rozmaitych usług. Na całym obszarze państwa regularnie pobierano poradne (powołowe), narzaz i podworowe, w Wielkopolsce także daninę opolną, egzekwowano Stróżę i stan. Oprócz danin regularnych nakładano na ludność świadczenia okolicznościowe, pobierane w nagłej potrzebie. Okazjonalny charakter miały też wszystkie usługi (transportowe, pracy i inne). Niewielkie wówczas rozmiary prywatnych majątków ziemskich i ścisły związek podstaw ekonomicznej egzystencji warstwy panującej z państwem sprawiał, że od XI -XII wieku zasoby uzyskane ze świadczeń ludności dzielono według ustalonych zasad: dziesiątą część otrzymywały na swe utrzymanie biskupstwa, znaczną część (być może 1/3) zatrzymywali dla siebie i swoich podwładnych kasztelanowie, resztę przekazywano na potrzeby dworu książęcego. W XIII w. - pod wpływem szybkiego wzrostu wielkiej własności ziemskiej, recepcji prawa niemieckiego i towarzyszącego jej upowszechniania immunitetu oraz rozszerzania się gospodarki towarowo-pieniężnej - system ten uległ dezintegracji. Zanikła zasada proporcjonalnego podziału dochodów między poszczególne ogniwa aparatu monarchii, a w wyniku utraty pełnej zwierzchności nad poddanymi w dobrach kościelnych i prywatnych od schyłku XIII w. finanse monarchy (państwa) zostały znacznie ograniczone.

Historia PIT-u

Personal Income Tax, czyli PIT - podatek od osób fizycznych - jest relatywnie młodym wynalazkiem. O ile płacenie różnych danin ma bardzo długą historię, protoplasta dzisiejszego PIT-u pojawił się dopiero w 1798 roku w Wielkiej Brytanii.

Państwo potrzebowało funduszy na wojnę z napoleońską Francją i nakazało płacenie podatku od dochodów. Najwyższa stawka wynosiła 10 proc. i obejmowała osoby zarabiające ponad 200 funtów rocznie. Podatku nie musieli płacić ci, którzy zarabiali poniżej 60 funtów.

Podatek nie był dokuczliwy dla większości społeczeństwa, średni dochód na osobę wynosił wtedy bowiem 20 funtów rocznie. Choć wojny napoleońskie cieszyły się poparciem Brytyjczyków, przeciwników podatku nie brakowało. Podkreślali, że jest sprzeczny z naturalnymi prawami człowieka. Brytyjski parlament zniósł go w 1816 roku. Powrócił jednak po 24 latach. Miał obowiązywać przez 4 lata w wysokości 3 proc. od dochodów powyżej 150 funtów rocznie (średnie zarobki wynosiły wtedy 24 funty rocznie).

Podatek jednak zadomowił się na Wyspie. Przetrwał 34 lata.

PIT wprowadzono także bardzo wcześnie, bo w 1861 roku, w Stanach Zjednoczonych. Miało to związek z wojną secesyjną. Opodatkowane nie były osoby, które zarabiały mniej niż 600 dolarów. Dochody powyżej tej kwoty, ale mniejsze niż 10 tys. dolarów, opodatkowane były stawką 3 proc., a powyżej stawką 5 proc. W 1872 podatek zlikwidowano.

Powrócił w 1914 roku. Miał być obciążeniem dla bogatych, a nie dla klasy średniej. Mniej niż 2 proc. społeczeństwa amerykańskiego składało deklaracje podatkowe - tylko ci, których dochody przekraczały trzy tysiące dolarów (osoby samotne) i cztery tysiące (małżeństwa).

Maksymalna stawka wynosiła 7 proc. od dochodu powyżej pół miliona dolarów, które wtedy były kilkakrotnie więcej warte niż dziś.

W czasie II wojny światowej najwyższa stawka podatkowa w Stanach Zjednoczonych została wywindowana do... 94 procent. Na takim poziomie przetrwała aż do lat 50.

Ustawa o podatku PIT kojarzona jest - jak większość reform - z początkiem lat 90 i Leszkiem Balcerowiczem. Jednak konieczność reformy systemu podatkowego zauważyły także władze PRL. Ministerstwo Finansów nad pierwszymi projektami w tej sprawie pracowało już w 1988 roku.

Projekty zmian miały związek z reformami gospodarczymi, które próbowano wdrażać pod koniec lat 80. Prawdziwie dobry klimat dla rewolucji podatkowej nadszedł po przełomie z 1989 roku. Zmienił się ustrój gospodarczy i można było swobodnie zakładać firmy. Choć wciąż głównymi pracodawcami były państwowe przedsiębiorstwa, zaczęło przybywać tych prywatnych. Nadszedł czas na uporządkowanie podatków.

Od uchwalenia ustawy do wejścia jej w życie minęło pół roku, a do pierwszego składania PIT-ów półtora roku. Było więc sporo czasu, aby przygotować administrację skarbową oraz podatników. W mediach była kampania informacyjna, w urzędach, a nawet w zakładach pracy można było uzyskać niezbędne informacje.

Wielkich wpadek w 1993 roku nie było. To, co się działo, można nazwać jedynie zamieszaniem. Podatnicy dość późno składali deklaracje, bo późno otrzymywali PIT-y 11 z zakładów pracy. Gdy już je dostali, musieli się uporać z wypełnieniem deklaracji, która miała 10 stron. Wielu pól nie trzeba było w nim wypełniać, ale taki PIT samym wyglądem odstraszał, a instrukcję jego wypełnienia - poza autorem - niewielu rozumiało. Ale pomagali urzędnicy skarbowi. Z reguły nie było kar dla spóźnialskich, czy za popełniane drobne błędy. W pierwszym roku składania zeznań podatników traktowano ulgowo.

Podaj przykłady podatków jakie musimy płacić. Uczniowie powinni zaobserwować przede wszystkim mnogość istniejących podatków. Wyjaśnij uczniom, że podatki płaci się nie tylko od zarobków, ale i od wielu czynności cywilnoprawnych.

Rodzaje podatków

podatki dochodowe

podatek dochodowy od osób fizycznych,
podatek dochodowy od osób prawnych,

podatki majątkowe

podatek od spadków i darowizn,
podatek od czynności cywilnoprawnych,
podatek rolny,
podatek leśny,
podatek od nieruchomości,
podatek od środków transportowych,
podatek od posiadania psów,

podatek od towarów i usług (VAT – skala 0%, 7%, 22%)

podatek akcyzowy

podatek od gier

Na podstawie drzewa - państwa, (w którym na gałęziach w postaci owoców zaprezentowano różne dobra i usługi finansowane z podatków, a w korzeniach

drzewa źródła pochodzenia tych podatków) nauczyciel wyjaśnia uczniom, jaką rolę podatki pełnią obecnie, wskazując, które z najważniejszych potrzeb społecznych zaspokajanych przez państwo (związanych z bezpieczeństwem, służbą zdrowia, edukacją, czy transportem) są dzięki podatkom finansowane.

Na podstawie przykładu 1 nauczyciel pokazuje jaki podatek musi zostać odprowadzony do skarbu państwa w przypadku konkretnego przychodu firmy X.

Przykład 1.

Firma X sprzedaje komputery. W styczniu sprzedała 10 sztuk po 2000 zł za sztukę. Poniosła też koszty: wynagrodzenia pracowników, czynsz za lokal, części do komputerów itd. Razem wyniosły one 15 000 zł.

Przychód (10 szt. x 2000 zł) = 20 000 zł
Koszty = 15 000 zł

Dochód = 5 000 zł

Właściele firmy X nie zatrzymają dla siebie kwoty 5000 zł. Muszą zapłacić podatek dochodowy.

Dla firmy X, podobnie jak dla większości polskich firm, stawka podatku dochodowego wynosiła jeszcze w 2008 r. 19%.

Podatek = 19% x 5 000 tys.

*Podatek = **950 zł***

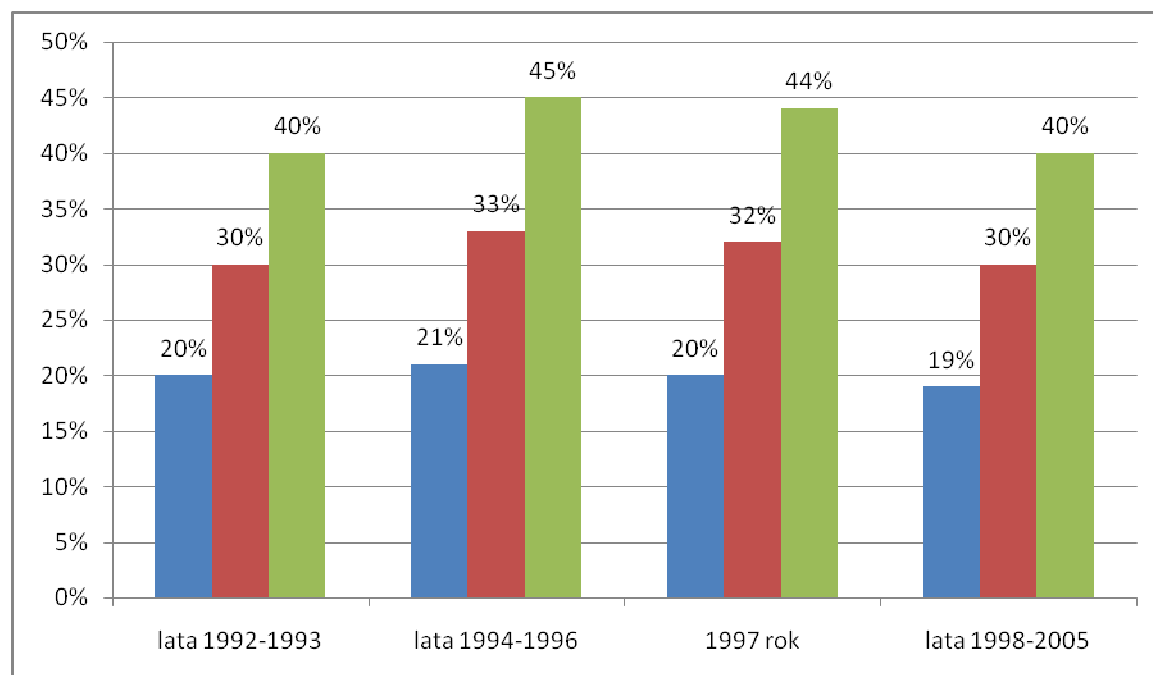
*Kwota, która zostanie właścicielom do podziału to tzw. **dochód netto**:*

Dochód netto = 5 000 zł – 950 zł

*Dochód netto = **4050 zł***

Następnie nauczyciel wyjaśnia uczniom, czym jest skala podatkowa, jak zmieniały się skale podatkowe na przełomie kilkunastu lat i ile wynoszą dzisiaj. Zmiany przedstawia Rysunek 1.

Rysunek 1.

Od stycznia 2009 roku funkcjonują dwie skale podatkowe 18% i 32%.

Postaraj się pokazać uczniom jak oblicza się podatek wypełniając zeznanie podatkowe PIT. Porównaj miniony rok, gdzie mieliśmy do czynienia z trzystopniową

skala podatkową i rok obecny 2009, gdzie funkcjonuje już dwustopniowa skala.

Skala podatku dochodowego od osób fizycznych - 2009 r.

Podstawa obliczenia podatku w złotych		Stawka i wysokość podatku
ponad	do	
	85 528	18% minus kwota zmniejszająca podatek 556 zł 02 gr
85 528		14 839 zł 02 gr + 32% nadwyżki ponad 85 528 zł
Kwota rocznych dochodów nie powodująca obowiązku uiszczenia podatku wynosi 3089 zł.		

Podstawa prawna

Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2000 r. Nr 14, poz. 176 z późn. zm.).

Skala podatku dochodowego od osób fizycznych - 2008 r.

Podstawa obliczenia podatku w złotych		Stawka i wysokość podatku
ponad	do	
	44 490	19% minus kwota zmniejszająca podatek 586 zł 85 gr
44 490	85 528	7 866 zł 25 gr + 30% nadwyżki ponad 44 490 zł
85 528		20 177 zł 65 gr + 40% nadwyżki ponad 85 528 zł
Kwota rocznych dochodów nie powodująca obowiązku uiszczenia podatku wynosi 3089 zł.		

Podstawa prawna

Artykuł 10 ustawy z dnia 16 listopada 2006 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 217, poz. 1588).

Poproś uczniów, aby obliczyli wysokość podatku dla przykładu 1, korzystając ze skal obowiązujących już w 2009 r.

Przykładowe zadania do rozwiązania

Zadanie 1

Przeciętny Polak zarabia w zaokrągleniu 1800 zł. Oblicz, ile pieniędzy zbiorą organizacje charytatywne pobierając od prawie każdego Polaka 1% podatku.

przydatne dane:

ludność w Polsce: 38 mln

osoby, które nie płacą podatku: ok. 3mln

wzór: $\text{pensja} \times \text{ludność} \times 1\%$

Zadanie 2

W roku 2008 sejm uchwalił rozliczenie z podatku dla dzieci. Jeżeli pan Jurek ma 3-letnią córkę Olę, 15-letnią Jadwigę i 18-letniego Adama, ile otrzyma pieniędzy?

przydatne dane:

rozliczenie na 1 dziecko w 2008 roku: 1150zł
wiek dziecka wynosi od 1 miesiąca życia do 17 –tego roku życia

Zadanie 3

Na rachunku telefonicznym podatek VAT wynosi 22%. Ile złoty zapłaci pani Maria brutto, jeżeli rachunek netto wynosi 95zł?

Zadanie 4

Pan Zenek po odliczeniu podatku VAT 20% dostał „na rękę” 4850zł. Ile pieniędzy miał przed odliczeniem podatku i ile zł wynosił podatek?

Zadanie 5

Wynagrodzenie miesięczne mamy Maćka wynosi 1200zł, a taty 2400zł. Od tych kwot odprowadzony jest podatek w wysokości 18%. Ile pieniędzy otrzymają razem i ile łącznie wynosi podatek?

Zadanie 6

Pan Jan Kowalski złożył zeznanie podatkowe za 2007 r. pit 37. Jego dochód wynosi 12817,60zł. Zaliczki pobrane przez płatnika - 501 zł, składka na ubezpieczenia społeczne 2336,98 zł, składki na ubezpieczenie zdrowotne 913,16 zł. Ile wynosi zobowiązanie podatkowe Jana Kowalskiego ?

Zadanie 7

Jan Kowalski przy takich samych danych jak w zadaniu 6 ma na utrzymaniu jedno dziecko. Jak będzie wyglądało zobowiązanie podatkowe ?

Zanim przejście do zadania 8 warto wspomnieć, że oprócz podatku dochodowego każdy, kto uzyskuje jakiś dochód z pracy, odprowadza jeszcze składki na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne. Niektórzy nazywają te ubezpieczenia paropodatkami, gdyż są obowiązkowe i też w znacznym stopniu obciążają nasz dochód.

Stopy procentowe składek na ubezpieczenia społeczne dla pracowników wynoszą:

- 19,52 % podstawy wymiaru na ubezpieczenie emerytalne
- 13 % podstawy wymiaru na ubezpieczenia rentowe
- 2,45 % podstawy wymiaru na ubezpieczenia chorobowe
- od 0,40 % do 8,12 % podstawy wymiaru na ubezpieczenia wypadkowe

Ubezpieczenie zdrowotne – 9%

Zadanie 8

Małżeństwo Kowalskich złożyło zeznanie podatkowe za 2007 r. PIT. Dochód Pana Jana wynosi 60684,64 zł, zaliczki pobrane 5431,00 zł, składki na ubezpieczenie społeczne 10459,87 zł, składka na ubezpieczenie zdrowotne 3938,59 zł. Dochód Pani Ani wynosi 10954,08 zł, zaliczki pobrane 324 zł, składki na ubezpieczenia społeczne 2074,94 zł, składki na ubezpieczenie zdrowotne 789,03 zł. Mają oni na utrzymaniu 2 dzieci. Jak będzie wyglądało ich zobowiązanie podatkowe?

Problemy do dyskusji:

- *Zbadaj, jaką część dochodów Twoich rodziców została w bieżącym miesiącu odprowadzona do budżetu państwa w formie różnych podatków.*
- *Jakie zmiany zaproponowałbyś w funkcjonującym w Polsce systemie podatkowym będąc ministrem finansów?*
- *Dowiedz się o szczegóły polityki podatkowej w Niemczech, Szwecji, Wielkiej Brytanii. W jakim państwie chciałbyś mieszkać ze względu na obowiązujący system podatkowy? Uzasadnij swoją odpowiedź.*

Lekcja 5 i 6

Jak Państwo może pomóc przedsiębiorcom? Polityka regionalna

SKRÓCONY OPIS LEKCJI

W trakcie lekcji uczniowie dowiedzą się, czym jest polityka regionalna i dlaczego Polska podzielona jest na mniejsze „części”, w obrębie których funkcjonuje odrębna władza. Zajęcia skupiają się przede wszystkim na elementach pomocy regionalnej przedsiębiorcom, dotacjach, które mogą uzyskać, aby wspomóc finansowo rozwój swoich firm.

CELE LEKCJI

Uczeń powinien:

- Zdefiniować pojęcie polityki regionalnej,
- Wyjaśnić, czym jest wsparcie regionalne ,
- Podać przykłady instytucji wsparcia w swoim regionie.

Na początku lekcji nauczyciel przeprowadza krótką dyskusję z uczniami na temat polityki regionalnej, starając się zebrać informacje na temat poziomu wiedzy uczniów w następujących kwestiach:

Co uczniowie rozumieją przez pojęcie polityki regionalnej?

Czy potrafią określić czym jest region ?

Dlaczego Polska jest podzielona na województwa, czyli regiony?

Czy uczniowie wiedzą czym są władze samorządowe?

Czy słyszeli coś na temat instytucji wsparcia regionalnego?

Następnie posługując się materiałem 1 nauczyciel wyjaśnia znaczenie i istotę polityki regionalnej.

Materiał 1

Główną ideą polityki regionalnej jest wyrównywanie szans w rozwoju regionalnym poprzez pomoc najbiedniejszym i stworzenie możliwie ujednoliczonego gospodarczo obszaru.

Temu wszystkiemu służą fundusze strukturalne, które mają pomóc regionom słabiej rozwiniętym w zmniejszeniu tych dysproporcji w rozwoju.

Każdy region, czyli województwo ma swoje władze samorządowe. Główną postacią jest tutaj Marszałek Województwa, który jest „szefem” Urzędu Marszałkowskiego.

Nauczyciel przybliży uczniom strukturę województwa, podział na powiaty, gminy. Za pomoc może posłużyć jedno z wybranych województw, np. województwo warmińsko-mazurskie. Na stronie Wikipedii znajduje się opis struktury tego województwa. Uczniowie mają okazję zobaczyć, jak ta struktura się kształtuje, za co odpowiedzialne są poszczególne organy i jaki jest ich podział.

http://pl.wikipedia.org/wiki/Wojew%C3%B3dztwo_warmi%C5%84sko-mazurskie

Nauczyciel zapoznaje uczniów z podstawowymi pojęciami, które będą niezbędne do omawiania dalszej części zajęć, czyli polityki rozwoju regionalnego.

Podstawowe definicje

Europejska polityka rozwoju regionalnego bazuje na kilku pojęciach i terminach:

1. Polityka strukturalna – oznacza celową działalność organów władzy publicznej zmierzającą do przebudowy struktury gospodarczej i pobudzenia rozwoju gospodarczego danego obszaru, tj. ma za zadanie wyrównywać różnice, uzupełniać środki i korygować właściwości rynku w zakresie gospodarczym, socjalnym (ryнку pracy) i branżowym.

2. Polityka regionalna – to świadoma i celowa działalność centralnych organów władzy publicznej, zmierzająca do regulowania międzyregionalnych proporcji rozwoju.

Cele i zasady tej polityki określa narodowa strategia rozwoju regionalnego.

Wsparcie dla przedsiębiorstw jest dostępne na dwóch płaszczyznach:

- krajowej – programy zarządzane głównie przez ministerstwa,
- regionalnych – programy zarządzane przez województwa.

Programy te nie będą jednak wobec siebie konkurencyjne. Ideą jest, aby programy uzupełniały się wzajemnie.

Unia Europejska jest jedną z najbogatszych stref gospodarczych świata, jednak wciąż jeszcze występują znaczne różnice pomiędzy poszczególnymi państwami, a jeszcze większe pomiędzy około 250 regionami.

Czym są dotacje unijne?

Dotacje unijne są dla części państw, w tym też dla naszego, szansą na dorównanie potęgom Europy. Dotacje unijne dają szansę gorzej rozwiniętym państwom na dogonienie państw Wspólnoty Europejskiej. Chyba wszystkie kraje członkowskie korzystają z funduszy UE, ale pewne kraje dostają więcej środków od innych. Fundusze europejskie są udzielane dla wielu sektorów gospodarczych. Dotacje są przede wszystkim dla właścicieli firm, którzy zamierzają inwestować i rozwijać swoje działalności. Przyznane datki unijne najczęściej wynoszą od kilku tysięcy do często kilkudziesięciu milionów euro. Dotacje unijne ofiarowywane są władzom samorządowym, które wtedy starają się powiększyć ilość inwestycji na określonym obszarze. Dotacje unijne dotyczą także rolnictwa, które jest najważniejszym elementem każdego państwa w Europie. Kwota jaką otrzymamy jest uzależniona przede wszystkim od areału, jaki posiada farmer, a także uprawianych roślin. Fundusze europejskie przyznane na jeden hektar pola to około kilkadziesiąt dolarów. Równie ważne są dotacje, jakie dostają osoby chcące założyć nową działalność. Dotacje unijne przekazane na te kwestie wynoszą najczęściej kilka tysięcy euro. Dokładna kwota uzależniona jest od profilu działalności, a także bardziej skomplikowanych wyliczeń w złożonym biznesplanie firmy. Umożliwiają one osobom nie mającym potrzebnego kapitału rozpoczęcie własnego biznesu.

Nauczyciel zwraca uwagę uczniów na to, że dotacje unijne są przeznaczane na bardzo wiele celów ale na zajęciach uczniowie skupią swoją uwagę przede wszystkim na pomocy przedsiębiorcom w ramach funduszy strukturalnych, które są również powiązane z polityką regionalną. Korzystając z materiału 2 omówione zostaną kwestie związane z wymogami, jakie musi spełniać przedsiębiorca, aby otrzymać wsparcie.

Materiał 2

Jakie wymogi musi spełniać przedsiębiorca, bądź przyszły przedsiębiorca, aby otrzymać dotację?

Po pierwsze - warto być innowacyjnym

Ostatnio często słyszy się o dotacjach na różnego rodzaju innowacje wprowadzane w przedsiębiorstwach. Jest to związane z ogólną polityką Unii Europejskiej, a w szczególności ze Strategią Lizbońską głoszącą, że do 2010 roku Unia Europejska ma się stać najprężniej rozwijającą się gospodarką na świecie. Jednym z instrumentów służących temu celowi mają się stać innowacyjne rozwiązania wprowadzane w przedsiębiorstwach.

Jednak aby w pełni wykorzystać szansę na dotację, należy zaznajomić się z kilkoma problemami.

Co to jest innowacja?

Samo słowo innowacja pochodzi z języka łacińskiego i oznacza wprowadzenie czegoś nowego, rzecz nowo wprowadzaną, nowość, reformę. I w takim właśnie rozumieniu to pojęcie istnieje w języku ekonomii. Innowacyjność przedsiębiorstw polega na ich zdolności do wdrażania i stosowania w praktyce nowych technologii, wyników badań ośrodków naukowych, a także tworzenia nowych produktów i usług oraz nowych rozwiązań w sferze organizacji, zarządzania i innych. A więc innowacja to po prostu coś nowego, co można zastosować w praktyce.

Jakie są innowacje?

W teorii ekonomii spotkać się można z kilkoma rodzajami innowacji. Są to:

1. Innowacje technologiczne, a więc takie, które dotyczą nowych produktów i procesów oraz znaczących zmian technologicznych w tych produktach i procesach. Dzielą się one na:

- Innowacje produktowe, czyli takie, które służą wprowadzaniu na rynek nowych produktów przynoszących korzyści klientowi. Mogą to być też istniejące produkty, ale warunkiem zaliczenia ich do innowacyjnych staje się ich znacząca zmiana. Przykładami takich innowacji mogą być: aparaty fotograficzne w telefonach komórkowych, nowe komponenty w plastikowych torbach służące ich szybszemu rozkładowi, czy przenośne systemy nawigacji satelitarnej, czyli popularne GPSy.
- Innowacje procesowe, służące wdrożeniu nowych lub znacząco ulepszonych metod produkcji, albo dystrybucji produktów. Przykładami tych innowacji mogą być: instalacja nowej linii produkcyjnej, wprowadzenie nowych narzędzi itp.

2. Innowacje organizacyjne, które dotyczą szeregu działań związanych z organizacją firmy, a więc organizacją procesu sprzedaży, dystrybucji, magazynowania, współpracy z innymi firmami i in. Wśród nich wyróżnić można dwa rodzaje: takie, które związane są z innowacjami technicznymi, niejako przez nie wymuszone i efektywnie wspierające nowe technologie, oraz takie, które nie są związane z innowacjami technicznymi i których celem jest poprawa jakości działania. Jako przykład wyobraźmy sobie sytuację, w której przedsiębiorca decyduje się na zautomatyzowanie procesu pakowania towarów. Jest to innowacja związana z wprowadzeniem nowej technologii, ale równocześnie wymuszająca reorganizację firmy. Dotychczas pracujący przy pakowaniu pracownicy zostaną oddelegowani do

innych zadań, część z nich będzie musiała nauczyć się obsługiwać nowe maszyny; znacząco przyspieszy proces przygotowania towarów do dystrybucji.

3. Innowacje marketingowe, dotyczą wszelkich zmian związanych z opakowaniami produktów, ich pozycjonowaniem, promocją oraz strategią cenową. Przykładem takiej innowacji może być zaprojektowanie nowego opakowania kremu tak, aby cała linia zyskała charakter bardziej ekskluzywny.

Innowacyjni przedsiębiorcy

Unia Europejska przeznaczyła dużą część środków dla przedsiębiorców chcących wprowadzać w swoich przedsiębiorstwach różnego rodzaju innowacje. Dla dużych przedsiębiorców realizujących inwestycje przekraczające kwotę 8 mln zł przewidziano Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka, natomiast mniejsi przedsiębiorcy mogą skorzystać z Regionalnych Programów Operacyjnych. Wielu przedsiębiorców chciałoby z tych dotacji skorzystać. Nie wszyscy jednak otrzymają wsparcie. Aby uzyskać dotację należy wyróżnić się wyjątkowym pomysłem, ciekawym projektem, czymś, co wyróżni nas spośród innych wnioskodawców. Dobrym pomysłem są innowacje opierające się na zakupie nowych linii produkcyjnych znacznie skracających czas potrzebny na wytworzenie produktu, zakup nowych maszyn pozwalających na produkowanie lepszych jakościowo rzeczy, nowe niezrealizowane do tej pory na rynku usługi i wiele wiele innych.

„Podstawą sukcesu jest ciekawy pomysł i dobry biznes plan”

Liczy się pomysł

Pomysł na nową firmę rodzi się na gruncie codziennych obserwacji, które niestety nie są zbyt precyzyjne i dokładne. Na początku zawsze pojawia się natchnienie, czyli rozwiązanie jakiegoś problemu. Należy je jednak ocenić, aby przekonać się, czy dany produkt faktycznie zapewni klientowi jakąś wartość, czy jego rynek zbytu jest wystarczająco duży i z jaką wielkością potencjalnej sprzedaży mamy do czynienia.

Weźmy prosty przykład:

Inspiracją do założenia własnego salonu samochodowego może być prężne rozwijanie się sektora motoryzacyjnego w kraju, czy też mała ilość podobnego typu jednostek w okolicy. Zauważyć można, iż popyt na samochody rośnie.

Szczególnie ciekawie prezentuje się branża wyższa i luksusowa. Istnieje coraz więcej osób, które chciałyby mieć samochód pewnej luksusowej firmy X (wysoki prestiż, komfort, bezpieczeństwo), jednak w okolicy nie ma odpowiedniego dealera, a na lokalnym rynku działają jedynie jednostki zaopatrujące klientów w samochody głównie z klasy niższej i średniej.

Myślimy sobie: to świetny pomysł na moją firmę! Podejmujemy pierwsze kroki. Szukamy dobrej lokalizacji i partnera handlowego, staramy się o kredyt, czy też pytamy znajomych i osoby z branży. Ze wszystkich stron dobiegają sprzeczne informacje.

Nasz znajomy mówi „To świetny biznes. Bogaci zawsze będą i zawsze będą kupować takie samochody. Zainwestuj, to niezła kasa i zero ryzyka. Nikogo nie interesuje, skąd ludzie mają pieniądze i po co im drogie samochody. Sam, gdybym miał pieniądze, nie oglądałbym się na nikogo. Widzisz, prowadzę warsztat samochodowy. Wiem, co mówię.”

Zdecydowanie odmienne zdanie posiada dealer samochodowy: „Ta branża jest nasycona, istnieje stosunkowo małe grono osób, mogących sobie pozwolić na tak ekskluzywne samochody. Liczba salonów jest stosunkowo duża, a klienci są wybredni. Poza tym struktura rynku ma charakter konkurencji monopolistycznej. Istnieje stosunkowo mała swoboda wejścia. Trudno konkurować z potentatami w branży, a poza tym na starcie trzeba dysponować dużym kapitałem. Cała inwestycja jest ryzykowna”.

Summa summarum ktoś okaże się bardziej przekonujący w kontekście naszego subiektywnego sposobu postrzegania rzeczywistości i zdeteminuje nasze nastawienie. Zadajemy sobie wówczas pytanie: co teraz powinienem zrobić? Czy zebrane informacje pozwalają podjąć decyzję ostateczną? Otóż nie! Nie jest to bowiem zwykły wybór bez większych konsekwencji w stylu: kupię sobie niebieską koszulę zamiast białej. To wybór, który niesie za sobą ogromne konsekwencje, a my de facto nie wiemy nic o branży. Nie znamy kosztów budowy salonu, ani opłaty za przedstawicielstwo.

Nie potrafimy określić ani potencjału grupy docelowej, ani sklasyfikować cen dostawców. Wiemy jedynie to, że posiadamy pewien – mniej lub bardziej realny – pomysł. Pomysł niezawierający w sobie żadnej wartości ekonomicznej – nabierający jej dopiero wówczas, gdy zostanie pomyślnie przekształcony i zaprojektowany w postaci biznes planu, a następnie wdrożony w sposób umożliwiający czerpanie profitów z realizacji całości przedsięwzięcia.

Autorami najbardziej oryginalnych i prowadzących do sukcesu pomysłów na biznes byli w większości ludzie posiadający kilkuletnie doświadczenie w biznesie. Na przykład Gordon Moore i Robert Noyce mieli za sobą kilka lat pracy w Fairchild Semiconductors, zanim do spółki z Andym Grove’em stworzyli firmę Intel. Istnieją też przykłady rewolucyjnych pomysłów wcielonych w życie przez kompletnych nowicjuszy, tak jak miało to miejsce w przypadku Steve’a Jobsa i Steve’a Wozniaka, którzy rzucili studia i założyli Apple.

W Polsce takimi przykładami, a zarazem wzorcami do naśladowania, mogą być np. Leszek Czarniecki - twórca potęgi Europejskiego Funduszu Leasingowego, czy Roman Kluska, zaczynający jako pracownik Sąddeckich Zakładów Naprawy Samochodów oraz plantator malin, a finalnie właściciel firmy Optimus S.A – potentata w branży IT na rynku polskim, współpracującej z Microsoftem czy Intellem.

Swoje firmy budowali powoli, od podstaw, cegiełka po cegiełce, a dzięki ciężkiej pracy opartej na zaufaniu do własnej wiedzy i do własnego doświadczeniu oraz dzięki ciągłemu, sukcesywnemu autorozwojowi osiągnęli niebывały sukces i co najważniejsze – w przeciwieństwie do wielu – nie spoczęli na laurach.

Nauczyciel proponuje uczniom ćwiczenie, które pozwoli im bliżej zapoznać się z regułami wsparcia dla przedsiębiorstw w regionie zamieszkania uczniów.

Ćwiczenie

Poproś uczniów, aby przy pomocy Internetu postarali się odszukać miejsca, do których mogliby się udać po wsparcie finansowe w sytuacji, gdyby teraz postanowili uruchomić działalność gospodarczą. Pomocna niech będzie tabela, którą uczniowie

uzupełnią, gdy odnajdą już potrzebne informacje.

Instytucje, które wspierają przedsiębiorców w moim regionie	
Nazwy programów, w ramach których przedsiębiorcy mogą uzyskać wsparcie	
Warunki, które musi spełnić przedsiębiorca, aby mógł uzyskać dotacje	
Termin ubiegania się o wsparcie	
Wymagane dokumenty	
Korzyści dla przedsiębiorcy – na co może wydać pieniądze z dotacji	
Utrudnienia, na które może napotkać przedsiębiorca w drodze do uzyskania dotacji	

Na zakończenie zajęć nauczyciel proponuje dyskusję podsumowującą na temat: „Czy uważasz, że w dzisiejszych czasach przedsiębiorcy mają większe szanse na swój własny biznes, niż w czasach kiedy Polska nie była jeszcze w UE? Uzasadnij swoją odpowiedź.”

Lekcja 7 i 8

Banki – jaką rolę pełnią w gospodarce?

SKRÓCONY OPIS LEKCJI

W trakcie lekcji uczniowie poznają zasady funkcjonowania banku oraz to, co zmieniło się w przeciągu kilkunastu ostatnich lat w sferze obsługi klienta. Dowiedzą się również, jaką rolę pełni Bank Centralny i skąd się biorą pieniądze. Poznają warunki zakładania lokat i uzyskania kredytu.

CELE LEKCJI

Uczeń powinien:

- Wskazać główne zadania banku oraz rolę, jaką pełnią banki w gospodarce,
- Wymienić zadania Banku Centralnego,
- Podać definicję stopy procentowej,
- Potrafić wskazać różnice w ofertach różnych banków.

Nauczyciel przedstawia uczniom ogólną charakterystykę banku jako instytucji, korzystając z materiału 1. Zanim rozpocznie może zadać grupie pytanie: Czym jest bank? i ocenić wiedzę uczniów, jaką dysponują.

Każdy powinien zdawać sobie sprawę z tego, że jeśli będzie odkładał pieniądze do

przysłowiowego materaca, nie odniesie takich korzyści, jak wtedy, gdy te same pieniądze złoży na lokacie bankowej. Wie też, że jeśli potrzebuje pieniędzy, może starać się o kredyt bankowy. Oferta banków nie ogranicza się jednak tylko do przyjmowania depozytów i udzielania kredytów.

Innym bardzo ważnym zadaniem banków jest przeprowadzanie rozliczeń w całej gospodarce. To dzięki bankom można dokonać przelewu na rachunek innej osoby. Jeśli pieniądze np. za rachunek za gaz wpłacamy na pocztę - również nie obędzie się bez pośrednictwa banków. Kredyty, depozyty i rozliczenia to trzy najważniejsze źródła zysków banków. Zarabiają one również na wymianie walut dokonywanej na przykład przez eksporterów, którzy otrzymują płatności za granicą. Innym źródłem zysków banków są dochody z operacji na rynku kapitałowym - z kupowania i sprzedaży obligacji albo akcji. Wreszcie - banki jako instytucje dysponujące dużym kapitałem - mogą same zakładać nowe przedsiębiorstwa. Wówczas mówimy o grupach bankowych.

Bank jest taką samą firmą jak każda inna, co oznacza, że teoretycznie każdy może założyć własny bank. Ale ponieważ bank przyjmuje depozyty od klientów i przeprowadza w ich imieniu rozliczenia, jest instytucją zaufania publicznego. To z kolei oznacza, że wymogi stawiane założycielom banków są większe, niż twórcom zwykłej spółki, na przykład produkującej zabawki. Założyciele banku są dokładnie „prześwietlani” przez nadzór bankowy, który wydaje zgodę na rozpoczęcie działalności bankowej. Sprawdza się nie tylko to, czy rzeczywiście dysponują odpowiednimi kwotami, by umożliwić start banku, ale i to, jakie jest źródło pochodzenia tych pieniędzy, a także czy gwarantują prowadzenie banku w sposób bezpieczny. Podobnie sprawdzani są przyszli menedżerowie banków. Jednym z wymogów kierowania bankiem w Polsce jest i to, by prezes posługiwał się językiem polskim - nawet jeśli jest obcokrajowcem.

W przeszłości bankowość była często określana jako wyjątkowo nudna.

W miarę upływu czasu banki stawały się coraz bardziej nowoczesnymi i sprawniej działającymi instytucjami. Dziś, aby korzystać z usług bankowych, nie trzeba iść do oddziału. Wystarczy mieć telefon albo dostęp do komputera połączony z Internetem. Przez telefon i Internet można wykonać wiele operacji do niedawna dostępnych tylko w oddziałach bankowych. Po wypłatę gotówki również nie trzeba iść do oddziału, wystarczy użyć karty w bankomacie, gdziekolwiek możliwe jest wypłacanie gotówki w terminalach obsługujących karty w kasach sklepowych. Dzięki nowoczesnym usługom bankowym możliwe jest dokonywanie płatności online, a nawet przez telefon komórkowy.

Na pewno padnie pytanie od uczniów : Skąd banki biorą pieniądze. Nauczyciel odpowiedzieć może na to pytanie posługując się materiałem 2.

Banki stanowią szczególną grupę przedsiębiorstw działających na rynku. Ogólnie określa się je jako pośredników finansowych lub podmioty świadczące usługi kredytowe. Podstawową ich formą działalności jest przyjmowanie wkładów od ludności – przede wszystkim gospodarstw domowych i udzielanie, z tak zgromadzonych środków, pożyczek i kredytów o charakterze konsumpcyjnym i inwestycyjnym.

Działania banków są współcześnie regulowane i reglamentowane przez organizację państwową. Silne zainteresowanie państwa działalnością banków, w tym przede wszystkim ich bezpieczeństwem i stabilnością, jest bowiem postrzegane jako warunkujące w praktyce możliwość rozwoju całej gospodarki. Dzieje się tak, ponieważ w ramach swojej działalności banki umożliwiają kontakt pomiędzy podmiotami dysponującymi kapitałem i tymi, które go potrzebują. Niezakłócone funkcjonowanie systemu uzależnia więc pozyskiwanie środków na realizację interesujących pomysłów gospodarczych, które mogą sprzyjać wzrostowi produktu krajowego, a w efekcie również wzrostowi zamożności społeczeństwa.

Banki poprzez swoją działalność dokonują transformacji pieniądza. Poprzez przyjmowanie licznych drobnych wkładów mogą udzielać dużych kredytów, częściowo kumulując sumę wkładów i udostępniając je kredytobiorcy. Potrafią też w pewnym przybliżeniu określić przeciętną wielkość kwot zdeponowanych na rachunkach depozytowych krótkookresowych i udzielać w ich ciężar kredytów i pożyczek na średni i długi okres. Zabezpieczeniem możliwości ich udzielenia jest suma posiadanych depozytów.

Banki, pośrednicząc w przepływie kapitału od jego właścicieli do kredytobiorców, umożliwiają tym ostatnim dokonywanie zakupów konsumpcyjnych lub inwestycyjnych. W pierwszym przypadku prowadzi to do wzrostu popytu, a więc również produkcji, w drugim - do powstawania nowych przedsiębiorstw. Łącznie umożliwia to przyspieszony wzrost gospodarczy, w ramach którego ludzie realizują swoje marzenia konsumpcyjne lub rozwijają działalność gospodarczą.

To właśnie pojawienie się dostępnego kredytu sprawiło, iż rewolucja przemysłowa mogła przebiegać tak szybko, dając w efekcie bardzo szybki i efektywny rozwój gospodarczy.

Zaufanie, jakie klient pokłada w instytucji kredytowej, dotyczy możliwości odzyskania powierzonych kapitałów, jak również zachowania w tajemnicy danych dotyczących wielkości i warunków, na jakich zdeponowano środki. W tym zakresie dla klienta szczególnie istotne jest bezpieczeństwo wynikające z zachowania tajemnicy bankowej.

Istnienie tajemnicy bankowej stanowi w wielu wypadkach przesłankę wyboru instytucji kredytowej. Np. banki szwajcarskie cieszą się opinią najbardziej przestrzegających tajemnicy bankowej, przez co są wybierane nie tylko jako miejsce dla bezpiecznego lokowania i przechowywania oszczędności, lecz również miejsce w którym można je ukryć, np. przed służbami skarbowymi.

Jednak system, w którym sami bankierzy starali się pogłębiać zaufanie, okazał się narażony na pojawienie się nadużyć ze strony nierzetelnych klientów. W takich przypadkach banki były narażone na upadłość, a ich klienci na utratę zdeponowanych w nich środków.

Klienci nie są w stanie uzyskać wszystkich informacji o sytuacji przedsiębiorstw, ich płynności i możliwości wywiązania się z zobowiązań kredytowych. Brak zaufania do przedsiębiorców może powodować wyższe koszty funkcjonowania całego systemu gospodarczego. Znacznie mniej klientów jest skłonnych deponować posiadane fundusze w bankach. Bankom trudniej jest zgromadzić środki przeznaczone na

działalność kredytową – muszą oferować klientom znacznie wyższą stopę oprocentowania depozytów, aby pozyskać od nich środki. Podraża to cenę pieniądza udzielanego w formie kredytów. Łącznie prowadzi to do podrożenia kredytu w gospodarce i mniejszej jego dostępności, a więc również ograniczenia możliwości rozwojowych.

We współczesnej gospodarce instytucje finansowe są ze sobą silnie powiązane siecią pożyczek udzielanych wzajemnie na rynku międzybankowym i wspólnych inwestycji. Upadłość czy ryzyko niewypłacalności jednej instytucji może pociągnąć za sobą utratę zaufania klientów do innych banków i w konsekwencji – również ich upadłość.

Poziom zaufania klientów do instytucji bankowych może być bardzo łatwo zniszczony. Przez działania samych bankowców - ich ewentualną nieuczciwość lub brak kompetencji, jak również przez zewnętrzne wydarzenia gospodarcze.

Kiedy zaufanie klientów do banków zostanie nadużyte może pojawić się skutek w postaci tzw. kryzysu zaufania do banków w ogóle. Klienci, nie mając pewności, które banki są całkowicie bezpieczne, na wieść o upadłościach starają się wycofać swoje pieniądze ze wszystkich banków. W takich przypadkach brak informacji, czy niedostateczna informacja o bezpieczeństwie banków, może działać na niekorzyść samych instytucji kredytowych.

Masowe wycofywanie wkładów powodowało, iż nawet banki prowadzące bezpiecznie operacje mogły nie być w stanie obsłużyć wszystkich żądań zwrotu zdeponowanych środków i w efekcie mogły upaść. W takich przypadkach w gospodarce powstawał silny bodziec kryzysowy.

Kiedy upadał bank, deponenti nie mogli odzyskać swoich pieniędzy. Kredytobiorcy nie mogli korzystać dalej z kredytów, musieli natomiast zwracać już zaciągnięte. Ograniczeniu podlegały możliwości nabywcze deponentów, inwestycje - spowolnieniu lub likwidacji. Wszystko to prowadziło do spowolnienia wzrostu lub do kryzysu gospodarczego (recesji), które w państwach demokratycznych skutkują również kryzysami politycznymi.

Dlatego władze państwowe wcześniej zaczęły interesować się działalnością bankową.

Państwo stara się wziąć pod uwagę wszystkie potencjalne negatywne zdarzenia gospodarcze, przygotowując prawne regulacje sektora bankowego. W następstwie wprowadzonych ograniczeń możliwe jest zwiększenie poziomu bezpieczeństwa i stabilności instytucji kredytowych - kosztem ich efektywności. Klient lokujący pieniądze w banku osiąga przede wszystkim bezpieczne przechowanie ich wartości oraz niewielką co do zasady marżę zysku. Inne ulokowanie posiadanych środków – np. fundusze inwestycyjne czy samodzielna gra na giełdzie – mogą zapewnić wyższą stopę zwrotu, lecz obciążone są wyższym ryzykiem utraty zainwestowanych pieniędzy.

W Polsce analizą prawidłowości działania banków zajmuje się Komisja Nadzoru Bankowego i Generalny Inspektorat Nadzoru Bankowego. Badają, czy w swojej działalności banki przestrzegają prawa. Jeśli odkryją nieprawidłowości, mogą ukarać bank lub nawet cofnąć zezwolenie, uniemożliwiając dalsze działanie banku.

Niektóre państwa, dla pogłębienia zaufania deponentów do banków, wprowadzają rozwiązania w postaci systemu gwarantowania depozytów. W Polsce funkcję tę pełni Bankowy Fundusz Gwarancyjny. W przypadku upadłości banku instytucja ta wypłaca klientom środki w wysokości określonej przez odpowiednie przepisy prawa.

Czym są stopy procentowe?

Gdy ktoś zakłada w banku depozyt, oczekuje, że oprocentowanie będzie jak najwyższe. Gdy bierze kredyt, ma nadzieję, że uda się płacić jak najniższe odsetki. W jednym i drugim wypadku odsetki to wynagrodzenie, jakie ten, kto pożycza pieniądze, pobiera od tego, kto będzie korzystał z pożyczki.

W stosunkach z bankiem klient za pierwszym razem jest pożyczkodawcą, za drugim pożyczkobiorcą. Wielkość odsetek, jakie otrzymujemy albo musimy zapłacić, określa stopa procentowa.

Rodzajów stóp procentowych jest wiele. Stopy oficjalne są określane przez bank centralny. Stanowią one podstawę do określania praktycznie wszystkich innych stóp procentowych w całej gospodarce. Wpływają na oprocentowanie lokat, jakie nawzajem zakładają u siebie banki komercyjne.

Stopę procentową podaje się najczęściej w stosunku rocznym. Mówi ona o tym, jaką część pożyczki stanowi wynagrodzenie w skali 12 miesięcy.

Jeśli ktoś chce policzyć, ile odsetek faktycznie uzyska od lokaty założonej na krócej, musi podane przez bank oprocentowanie w skali roku podzielić przez 12, a potem pomnożyć przez liczbę miesięcy, na jakie składa depozyt.

Z kolei gdy zechce policzyć rzeczywistą roczną stopę oprocentowania zaciągniętego kredytu, w obliczeniach uwzględni nie tylko podaną przez bank stopę procentową, ale i wszystkie obowiązkowe prowizje i opłaty, które każe sobie zapłacić bank.

Zadanie 1.

Posługując się danymi z różnych banków, oferujących różnorodne lokaty zaproponuj uczniom obliczenie „zysków”, jakie osiągną po ulokowaniu przykładowych 20.000 i 50.000 zł na okres: 3 miesięcy, pół roku, roku.

Zadanie 2.

Postaraj się razem z uczniami dokonać porównania różnych ofert banków komercyjnych w zakresie lokat i kredytów. Zapytaj uczniów o opinię, która z ofert podoba im się najbardziej i dlaczego? Zwróć uwagę, na podstawie jakich kryteriów uczniowie dokonywali wyboru, czyli co uznali za najważniejsze przy tak ważnej decyzji?

A teraz czas na wyjaśnienie problemu:

Skąd biorą się pieniądze?

W celu umożliwienia nam posługiwania się gotówką, ktoś musi ją najpierw „wyprodukować”. Czyli - wyemitować. Prawo do emisji pieniądza jest zarezerwowane dla państwa. Państwo zaś oddaje je bankowi centralnemu. Dzięki temu banki mogą kontrolować podaż pieniądza, czyli decydować, w jakim tempie powinna się powiększać jego ilość w gospodarce.

W jaki sposób bank centralny może wpływać na ilość pieniądza w gospodarce?

Dodatkowa emisja gotówki zostanie wkrótce przekształcona za pośrednictwem

depozytów i kredytów bankowych w podaż pieniądza, czyli agregat, który stanowi najszerzą miarę pieniądza w gospodarce. Skoro depozyty i kredyty mają takie znaczenie tym, co reguluje szybkość zwiększania się masy pieniądza w gospodarce są stopy procentowe. Bank centralny ustala stopy oficjalne, które mają wpływ na oprocentowanie lokat, jakich dokonują między sobą same banki. Od tych stóp jest uzależniona wysokość oprocentowania depozytów przyjmowanych od klientów banków oraz kredytów, które są im udzielane. Na przykład oprocentowania rachunku rodziny X, czy ich kredytu mieszkaniowego.

Drugim instrumentem, który służy regulacji szybkości obiegu pieniądza w gospodarce jest stopa rezerw obowiązkowych. Mówi ona o tym, jaka część przyjmowanego przez bank depozytu nie może posłużyć udzieleniu kredytu innemu klientowi. Im wyższa stopa rezerwy obowiązkowej, tym mniej pieniądza da się „wykreować” z masy monetarnej, czyli z puszczonej w obieg gotówki.

Bankiem centralnym Rzeczypospolitej Polskiej jest Narodowy Bank Polski.

W chwili przystąpienia naszego kraju do strefy euro decyzje o stopach procentowych w Polsce będą podejmowane w Europejskim Banku Centralnym. Spośród banków centralnych najdłuższą tradycję ma Bank of England (Bank Anglii). Jego historia sięga 1694 roku. Co ciekawe, przez kilka stuleci był instytucją prywatną. Własnością państwa stał się dopiero po II wojnie światowej. Najpotężniejszy bank na świecie to amerykańska Rezerwa Federalna. Decyzje o wysokości stóp w Stanach Zjednoczonych często mają wpływ na koniunkturę gospodarczą na całym świecie, ze względu na kluczową rolę dolara na rynkach finansowych oraz rolę USA w gospodarce światowej. Rezerwa Federalna została utworzona przez Kongres USA w 1913 r. Jednak nie od razu przyjęła taki kształt, jaki ma dziś. Federalny Komitet Otwartego Rynku, który decyduje o wysokości oficjalnych stóp procentowych w Stanach Zjednoczonych, został utworzony w 1935 r. Nasza Rada Polityki Pieniężnej powstała na mocy ustawy o NBP z 1997 r. RPP ustala wysokość stóp procentowych od 1998 r. Wcześniej robił to samodzielnie prezes NBP.

Przyjrzyjmy się bliżej roli Narodowego Banku Centralnego

Narodowy Bank Polski jako bank centralny pełni zasadnicze funkcje:

NBP jest bankiem emisyjnym

- ma wyłączne prawo emitowania znaków pieniężnych będących prawnym środkiem płatniczym w Polsce
- wprowadza i wycofuje z obiegu znaki pieniężne RP - banknoty i monety
- określa wielkość emisji i terminy wprowadzenia do obiegu znaków pieniężnych
- ustala wzory i wartość nominalną banknotów i monet
- określa zasady wymiany zużytych znaków pieniężnych
- organizuje obieg pieniężny i reguluje ilość pieniądza w obiegu

NBP jest bankiem banków

- pełni w stosunku do banków funkcje regulacyjne, których celem jest zapewnienie bezpieczeństwa depozytów zgromadzonych w bankach komercyjnych oraz stabilności całego systemu bankowego
- organizuje system rozliczeń pieniężnych
- prowadzi bieżące rachunki międzybankowe
- aktywnie uczestniczy w międzybankowym rynku pieniężnym
- oddziałuje na system bankowy tak, by realizowane były założenia polityki pieniężnej
- Rada Polityki Pieniężnej ustala stopy kredytów refinansowych
- udziela kredytów refinansowych bankom, aby uzupełnić ich zasoby pieniężne
- udziela kredytów redyskontowych przyjmując od banków weksle do dyskonta lub redyskonta
- sprzedaje i kupuje własne i skarbowe papiery wartościowe na otwartym rynku
- gromadzi rezerwy obowiązkowe banków
- wprowadza limity kredytowe dla banków, gdy zagrożona jest realizacja założeń polityki pieniężnej
- sprawuje kontrolę nad działalnością banków, zwłaszcza nad przestrzeganiem przepisów prawa bankowego.

Kategoria gotówki w obiegu odnosi się do tych banknotów wyemitowanych przez NBP, które krążą w gospodarce. Wielkość ta nie obejmuje natomiast banknotów, które zostały wydrukowane, lecz nie znajdują się w rękach ludności, gdyż np. leżą w skarbcu NBP. Banknoty, które zostały wydrukowane, lecz nie weszły w obieg, nie stanowią bowiem niczych aktywów (należności), ani pasywów (zobowiązań). Można to wyjaśnić na prostym przykładzie:

Przykład

Jeśli w wyniku pożaru skarbcza NBP spaliłoby się 10 tys. 100-złotowych banknotów (czyli 1 mln zł) nie wprowadzonych do obiegu, oznaczałoby to realną stratę równą wartości papieru i farby, które posłużyły do wyprodukowania tych banknotów. Jeśli natomiast spaliłaby się taka sama ilość banknotów w skarbcu banku komercyjnego, oznaczałoby to dla tego

banku realną stratę w wysokości 1 mln zł, gdyż te banknoty zostały mu przekazane przez osoby, które złożyły w nim depozyt i w pewnym momencie zażądają jego zwrotu. Widać więc, że te same banknoty mają zasadniczo różną wartość w zależności od tego, czy znajdują się w obiegu, czy nie. Inny jest też ich wpływ na zachowania podmiotów gospodarczych, np. banków komercyjnych.

Lekcja 9 i 10

Handel międzynarodowy – eksport, import SKRÓCONY OPIS LEKCJI

Zajęcia omawiają elementarne zagadnienia związane z handlem zagranicznym. W trakcie lekcji uczniowie poznają motywy prowadzenia wymiany międzynarodowej, a także skutki zerwania kontaktów gospodarczych z innymi krajami.

CELE LEKCJI

Uczeń powinien:

- umieć zdefiniować pojęcia: handel zagraniczny, eksport, import, bilans handlowy, bilans płatniczy
- podać korzyści jakie płyną z wymiany międzynarodowej
- wyjaśniać dlaczego państwa prowadzą wymianę handlową
- uświadomić sobie skutki zerwania kontaktów gospodarczych z innymi krajami
- umieć analizować dane statystyczne

Nauczyciel rozpoczyna lekcję od wyjaśnienia, dlaczego istnieje coś takiego jak handel międzynarodowy. Zanim sam postara się odpowiedzieć na to pytanie, może sprowokować dyskusję wśród uczniów, zadając im pytania pomocnicze i nakierowujące na właściwe myślenie:

- Czy wszystkie kraje na świecie są samowystarczalne?

- Czy jesteś w stanie podać przykład choć jednego z krajów, który sam potrafi wytworzyć, bądź pozyskać wszystkie dobra potrzebne do życia?
- Jeśli są takie kraje - jak myślisz, dlaczego kupują niektóre towary lub usługi za granicą?

Czasem jest tak, że polskie produkty można za dużo wyższą cenę sprzedawać poza granicami kraju, niż u nas. Z kolei z zagranicy możemy sprowadzać produkty tańsze lub te, których w Polsce się nie produkuje. W ten sposób zyskujemy wszyscy - my, bo mamy więcej towarów, oraz producenci, bo mają dostęp do większej ilości rynków sprzedaży.

Przeanalizujmy przykład:

Wyobraź sobie, że Twój znajomy, Pan Marek, specjalizuje się w tworzeniu oprogramowania komputerowego, ale samego komputera „złożyć” nie potrafi. Umie to natomiast Pan Chan z Chin. Jeśli obaj chcą mieć sprawny komputer z dobrym oprogramowaniem, najlepiej byłoby, gdyby pozostali przy swoich specjalizacjach, a tylko wymienili się „nadwyżką” produkcji. Tak rodzi się handel międzynarodowy, który funkcjonował już w starożytności. Za surowce i towary, które produkowano w jednych krajach, sprzedawano dobra pochodzące z innych. Wymieniano się żywnością, winem, oliwą, przyprawami, czy kosztownościami. Zasady handlu międzynarodowego nie zmieniły się do dziś. Jednak ze względu na to, że podróżowanie jest dziś szybsze i bezpieczniejsze niż, powiedzmy, kilkaset lat temu - wymiana handlowa między poszczególnymi krajami jest dziś dużo bardziej popularna niż w przeszłości. Przez cały świat przepływa dużo więcej towarów. Popularności nabiera też międzynarodowy handel usługami. Handel międzynarodowy rozwija się dosłownie z roku na rok. Jeszcze w 1990 r. wartość towarów przepływających między poszczególnymi krajami stanowiła 20 proc. światowego PKB. Dziesięć lat później było to już 30 proc.

Na handlu międzynarodowym zarabiają przede wszystkim producenci eksportowanych towarów, którzy cenią sobie zagraniczne rynki zbytu. Zyskują jednak również firmy importujące towary, czyli pośrednicy - kupują taniej u producenta, a po przewiezieniu w miejsce docelowe sprzedają drożej. Zarabia się również na transporcie i obsłudze handlu. Wymiana międzynarodowa jest źródłem dochodów dla banków. Handel międzynarodowy rzadko odbywa się na zasadzie barteru, czyli towar za towar. Najczęściej przepływ różnych towarów, nawet między tymi samymi krajami, to osobne transakcje. Nabywca musi przelać pieniądze za otrzymany towar, a sprzedawca wymienić zagraniczną walutę na własną. Wróćmy do Twojego znajomego, Pana Marka, i do Pana Chana.

Zadanie 1.

Nauczyciel prosi uczniów, aby spróbowali uzupełnić tabelę, wpisując korzyści, jakie wyniknęłyby ze „współpracy” obu panów pochodzących z różnych krajów.

Korzyści dla Pana Marka	Korzyści dla Pana Chana

To, że każdy z nich ma swoją specjalizację, okazuje się korzystne dla każdego z nich. Oszczędzają czas, który musieliby poświęcić na naukę nowych zawodów. Kupno towaru za granicą staje się dla nich tańsze, niż wytworzenie go samemu. Mogą zająć się usprawnianiem tego, co potrafią już robić dobrze. W każdym kraju są setki tysięcy, jeśli nie miliony takich przykładów. I taka jest skala korzyści z handlu międzynarodowego.

Firma Pana Marka ma wiele zamówień z zagranicy. Jednocześnie Pan Marek ma zagraniczny samochód, chętnie kupuje książki i płyty w sklepach internetowych za granicą. Można powiedzieć, że bilans handlowy Pana Marka jest zrównoważony. Taka sytuacja to jednak rzadkość. Kraje najczęściej mają nadwyżkę albo deficyt handlowy. Jeśli jest nadwyżka, oznacza to, że więcej eksportują niż importują; jeśli deficyt - ich import jest większy, niż eksport. Taka właśnie sytuacja ma miejsce w Polsce niemal nieprzerwanie od wielu lat.

Czy deficyt to powód do niepokoju?

Dowiedzmy się, z czego składa się bilans handlowy. Rejestrowane są tam zarówno przepływy towarów, jak i usługi. Bilans handlowy jest częścią tak zwanego rachunku bieżącego bilansu płatniczego, który oddaje niefinansowe transakcje z zagranicą. Oprócz salda wymiany towarowej i usług zawiera on jeszcze saldo transferów bieżących, które obejmuje na przykład zagraniczne przekazy pieniężne Polaków (jeśli ktoś przesyła komuś innemu w Polsce dolary zarobione w Stanach Zjednoczonych) oraz saldo dochodów - gdzie uwzględnia się na przykład dywidendy, jeśli np. część trafiła do akcjonariuszy z zagranicy.

Transakcje niefinansowe to jednak nie wszystko. W bilansie płatniczym jest jeszcze rachunek finansowy i rachunek kapitałowy - w tym ostatnim rejestrowane są wszelkie inwestycje dokonywane przez Polaków za granicą i obcokrajowców w Polsce oraz przepływy związane z zagranicznymi kredytami. Saldo rachunku kapitałowego rośnie, gdy do Polski napływają inwestycje z zagranicy albo polskie firmy zamykają swoje inwestycje za granicą i przywożą zarobione pieniądze do kraju.

Na rachunku kapitałowym jest deficyt, gdy Polacy dużo inwestują za granicą albo

zagraniczne firmy likwidują, albo ograniczają interesy w Polsce. Możemy być świadkiem takiej sytuacji, gdy zagraniczni właściciele firmy sprzedali część akcji Polakom lub gdy prezes - obcokrajowiec - sprzedawał na giełdzie akcje polskich firm i polskie obligacje rządowe.

Za wszystkie towary, kupowane zarówno w kraju, jak i zagranicą, trzeba zapłacić. Jeśli mamy deficyt w handlu zagranicznym, czyli więcej za granicą kupujemy niż tam sprzedajemy, pieniądze odpływają z naszego kraju.

Deficyt handlowy jest więc powodem do niepokoju. Pamiętajmy jednak, że bilans płatniczy to... bilans, a więc poszczególne elementy muszą się sumować. Oznacza to, że jeżeli w obrotach handlowych mamy deficyt, w obrotach kapitałowych musi pojawić się nadwyżka. Zakupy za granicą są finansowane inwestycjami zagranicznych firm albo kredytami udzielanymi polskim przedsiębiorcom. Prawdziwy powód do niepokoju jest wówczas, gdy deficyt handlowy jest duży, a w dodatku jest finansowany zagranicznymi inwestycjami krótkoterminowymi - na przykład krótkoterminowymi kredytami. Gdyby obcokrajowcy zdecydowali się nie odnowić takich kredytów, zniknęłaby nadwyżka na rachunku kapitałowym, a to nie pozwoliłoby nam kupować za granicą tyle samo, co do tej pory.

Nie mogliśmybyśmy pozwolić sobie na nowy zagraniczny samochód, ani na urlop za granicą.

Zadanie 2

W grupach dwuosobowych uzupełnijcie tabelę, posługując się Internetem w zdobyciu niektórych danych.

	Towary/usługi, które/których.....
1. Polska nie może sama wytworzyć	
2. Polska kupi taniej za granicą	
3. Polska najczęściej eksportuje	
4. Polska najczęściej importuje	

Dlaczego kraje ze sobą handlują?

Odpowiedź wydaje się oczywista. Kraje handlują po to, aby zdobyć produkty i czynniki produkcyjne, których same nie mają i nie mogą produkować. Ta odpowiedź odsłania zaledwie rąbek rzeczywistości. Oczywiście, niektóre dobra i czynniki produkcyjne są fizycznie nieosiągalne, np. w Polsce nie mamy warunków do uprawy kawy czy herbaty. Jeśli chcemy to dobro mieć, musimy je importować. Korzyści absolutne polegają na tym, że dany kraj jest bardziej efektywny w produkcji danego dobra od innego kraju. Korzyści komparatywne polegają na tym, że jeden kraj może produkować dane dobro po niższych kosztach alternatywnych od innego kraju. Handlujące ze sobą kraje eksportują te dobra, w produkcji których mają korzyści komparatywne i dzięki temu osiągają zyski. Każdy z krajów dokonuje zakupów po niższej cenie niż ta, jaką musiałby zapłacić produkując dobro samodzielnie. Kraje mają więcej produktów dzięki wymianie międzynarodowej, niż gdyby każdy kraj produkował obydwa dobra u siebie. Handel międzynarodowy przynosi więc korzyści obydwu stronom. Przeanalizujmy przykład, który skonfrontuje absolutne korzyści komparatywne, czyli korzyści wynikające z handlu międzynarodowego, z krzywą możliwości produkcyjnych.

Przykład 1.

W prezentowanym przykładzie posłużmy się dwiema gospodarkami, które produkcja dwa dobra zatrudniając jeden czynnik produkcyjny, jakim jest praca. W Anglii każdy robotnik może wyprodukować 3 komputery albo 200 butelek wina. We Francji natomiast jeden robotnik może wyprodukować 1 komputer albo 300 butelek wina. Na podstawie tych danych mogą stwierdzić, że Anglia może produkować komputery taniej niż Francja. Francja może zaś produkować takie wino niż Anglia. Przedstawione różnice w kosztach świadczą o tym, że Anglia posiada korzyści absolutne w produkcji komputerów, a Francja - w produkcji wina. Przy tych różnicach w kosztach obydwa kraje mogą skorzystać z handlu międzynarodowego. Jeśli kraj wydaje dużo na import, w porównaniu z przychodami z eksportu, to musi ograniczyć import. Niektóre gałęzie przemysłu zaliczane są do strategicznych i chronienie ich jest koniecznością. Kraj musi też chronić się przed nieuczciwą konkurencją na rynkach międzynarodowych, polegająca na DUMPINGU, czyli sprzedaży dobra poniżej kosztów jego produkcji. Rząd może ograniczyć import stosując różne narzędzia. Jednym z nich są taryfy. Taryfy są to podatki nakładane na dobra importowane. Powodują one wzrost ceny produktu przy każdej wielkości importu. Innym sposobem ograniczenia wielkości importu jest wyznaczenie kwot importowanych, czyli określenie konkretnej ilości dobra, jakie może być sprzedawane na rynku. Np. rząd może dopuścić na swój rynek w ciągu roku 100000 samochodów. Rząd może ponadto wprowadzić reglamentacje dewiz, uniemożliwiając by import przekroczył wyznaczone wielkości. Innym jeszcze sposobem jest udzielenie subsydiów producentom krajowym w celu obniżenia ich kosztów produkcji i zwiększenia konkurencyjności wytwarzanych przez nich produktów w stosunku do analogicznych produktów pochodzenia zagranicznego.

Podsumujmy!

We współczesnym świecie żaden kraj nie może i nie powinien produkować

wszystkiego czego potrzebuje. Po to, aby zdobyć produkty i czynniki produkcyjne, których nie posiadają i nie produkują, kraje prowadzą wymianę między sobą. Część dóbr i czynników produkcyjnych jest fizycznie dla danego kraju nieosiągalna, ale też wiele rzeczy, które mógłby on sam wyprodukować, jest importowana.

Na zakończenie zajęć posłużmy się jeszcze jednym przykładem, który opisuje motywy postępowania państw w przypadku handlu międzynarodowego. Posługując się poniższym przykładem Wielkiej Brytanii i Portugalii postarajmy się razem z uczniami przeliczyć koszty opłacalności decyzji. Po zakończeniu analizy zadaj pytanie uczniom, czy te decyzje są dla nich zrozumiałe.

Przykład

Motywy podejmowania takich działań opisał w XIXw. angielski ekonomista David Ricardo, jeden z głównych twórców nowożytnej teorii handlu międzynarodowego. Obserwował on wymianę między Wielką Brytania i Portugalią. Wielka Brytania w dużych ilościach eksportowała do Portugalii sukno, importowała zaś wino. Każdy z tych krajów mógł produkować sam obydwa te dobra. Dlaczego więc te kraje zdecydowały się na taką wymianę? Dlaczego wymiana nie odbywała się w drugą stronę tzn. Portugalia przecież też mogła wytwarzać i eksportować sukno do Wielkiej Brytanii.

Dlaczego zdecydowała się na sprowadzanie sukna z zagranicy?

Ricardo swoją analizę rozpoczął od określenia produktywności pracy w każdym kraju w produkcji obu dóbr. Okazało się, że w Wielkiej Brytanii jeden robotnik zatrudniony w przemyśle włókienniczym produkował 4 jarde sukna w określonym czasie, a jeśli został przeniesiony do produkcji wina, to w tym samym czasie wytwarzał 6 butelek. Natomiast w Portugalii jeden robotnik w tym samym czasie mógł wytworzyć 5 jardów sukna lub 15 butelek wina. Z przeprowadzonych pomiarów widać, że robotnik w Portugalii produkował zarówno więcej wina jak i sukna. Opisując swoje spostrzeżenia Ricardo stwierdził, że Portugalia osiągała korzyści absolutne w produkcji obydwu dóbr. Dlaczego więc Portugalia importowała sukno z Wielkiej Brytanii, skoro sama mogła je wyprodukować bardziej efektywnie? Otóż przyczyną tej wymiany były ograniczone możliwości produkcyjne. Do produkcji wina i sukna można było w Portugalii zatrudnić określoną ilość czynników wytwórczych tzn. pracy, kapitału i ziemi. Powodowało to konieczność dokonywania wyboru. Jeśli Portugalczycy zdecydowali się na zwiększenie produkcji wina, to jednocześnie musieli zmniejszyć produkcję sukna. Ponosili więc koszt alternatywny – kosztem tym były dobra, z których zrezygnowano. Ricardo kontynuował swoje badania w ujęciu kosztów alternatywnych w każdym kraju. Przy ograniczonym zasobie czynników wytwórczych jeden robotnik w Wielkiej Brytanii mógł wyprodukować 4 jarde sukna lub 6 butelek wina.

Oznacza to, że jeśli Brytyjczycy zdecydowali się na produkcję 1 jarda sukna, to zrezygnowali z wytworzenia 1,5 butelki wina, gdyż $6:4 = 1,5$. I odwrotnie, jeśli Brytyjczycy zwiększyli produkcję o 1 butelkę wina, to zrezygnowali z $2/3$ jarda sukna, gdyż $4:6 = 2/3$ jarda sukna.

Koszty alternatywne produkcji w Wielkiej Brytanii przedstawiały się następująco:

1 jard sukna = 1,5 butelki wina

1 butelka wina = $\frac{2}{3}$ jarda sukna

Inaczej było w Portugalii, ponieważ jeden robotnik mógł wytworzyć 5 jardów sukna lub 15 butelek wina. Koszty alternatywne w Portugalii były następujące:

1 jard sukna = 3 butelki wina

1 butelka wina = $\frac{1}{3}$ jarda sukna

Teraz więc staje się jasne, dlaczego Portugalczycy zdecydowali się na wymianę, chociaż w produkcji obu dóbr osiągali korzyści absolutne. Poświęcali oni tylko $\frac{1}{3}$ jarda sukna za każdą butelkę wina. Koszt alternatywny produkcji wina był niższy w Portugalii niż w Wielkiej Brytanii, czyli Portugalczycy osiągali korzyści komparatywne w produkcji wina.

Natomiast Wielkiej Brytanii opłacało się produkować sukno, gdyż koszt alternatywny w produkcji sukna był niższy tzn. Brytyjczycy musieli zrezygnować z mniejszej ilości butelek wina decydując się na produkcję sukna.

Handlując ze sobą kraje wymieniają 1 jard sukna na 2 butelki wina lub inaczej przeliczając wymieniają 1 butelkę wina na $\frac{1}{2}$ jarda sukna.

Brytyjczycy mogą więc kupić butelkę wina płacąc za nią $\frac{1}{2}$ jarda sukna, a gdyby chcieli wyprodukować tę butelkę w kraju musieliby zrezygnować z $\frac{2}{3}$ jarda sukna.

Specjalizując się w produkcji sukna Brytyjczycy otrzymują w zamian za nie od Portugalczyków więcej butelek wina niż sami mogliby wyprodukować. Również Portugalczykom opłaca się ta wymiana, gdyż sprzedają wino za $\frac{1}{2}$ jarda sukna, podczas gdy w kraju mogliby wytworzyć tylko $\frac{1}{3}$ jarda sukna rezygnując z produkcji 1 butelki wina.

Lekcja 11 i 12

Gra Aquire – inwestujemy w nieruchomości SKRÓCONY OPIS LEKCJI

Uczniowie wykorzystując do tej pory zdobytą wiedzę i umiejętności osoby przedsiębiorczej sprawdzą swoje predyspozycje w fikcyjnym świecie biznesu. Zagrają w grę Aquire, grę ekonomiczną z elementami ryzyka, finansów, transakcji. Jest to gra, która pomoże chociaż w niewielkim stopniu poznać smak biznesu, a także rozwinąć umiejętności przywódcze, podejmowania decyzji, a także zmierzyć się z porażką.

Rola nauczyciela polega tu między innymi na obserwacji zachowań uczniów podczas prowadzenia rozgrywek. Podsumowaniem gry jest nie tylko wskazanie zwycięscy, ale przede wszystkim wyciągnięcie wniosków wraz z uczniami na temat przebiegu walki (odczucia uczniów podczas podejmowania decyzji, podejmowanie ryzyka, chęć zwycięstwa)

Uczeń powinien:

- Wiedzieć, po co tworzone są tego rodzaju gry i w czym mogą pomóc, jakie umiejętności rozwijać?
- Ocenić swoje zachowanie i emocje, które towarzyszyły mu w czasie rywalizacji,
- Potrafić wytłumaczyć sens podjętych kroków.

Czym jest gra Aquire?

Acquire to trochę przewrotna gra. Oto stawiamy sieci hotelowe, łącząc przyległe do siebie kafelki A7 i B7. Kafelki losujemy z kupki, zaś losowość niwelowana jest poprzez pewną liczbę kafelków posiadanych na ręce. Kupujemy akcje powstających sieci i nie bardzo możemy je sprzedać – aby to zrobić musimy doprowadzić do przejęcia sieci mniejszej przez większą. Tu tkwi przewrotność tego tytułu – zarabiamy na czymś co można by nazwać plajtą.

Akcje trzeba kupować rozważnie, duże profity z przejmowanej sieci otrzymują tylko dwaj najwięksi udziałowcy, inni zyskują – owszem, lecz wyprzedając akcje po aktualnych cenach, bądź zamieniając udziały na walory sieci przejmującej (co nie zawsze bywa opłacalne). Im większa sieć, tym wolniej rosną z niej zyski na rynku akcji. W pewnym momencie zaś, gdy sieć urasta do wielkości 11 staje się bezpieczna i niepodatna na przejęcia – zysk czerpie się z niej tylko przy finalnym podliczeniu.

Sztuką jest mieć spore udziały w małych i słabych sieciach, które zostają przejęte –

wówczas spieniamy walory i dostajemy sowite odprawy. Jednocześnie trzeba upatrzeć sobie sieć, która będzie przejmowała mniejsze i zadbać o to, by mieć w niej także sporo udziałów, które zaprocentują na samym końcu. Sztuką jest też rozbudowa sieci przeciwnika, aby uniemożliwić mu podłożenie jej innej większej. Dużo jest w tej grze karkołomnej sztuki w przewrotnym obrocie gotówką – tak generalnie.

Jeśli dodamy do tego dużą interakcję na planszy, wchodzenie sobie w paradę, zagrywki procentujące po kilku turach. Jeśli dodamy do tego stosunkowo krótki czas rozgrywki (godzinkę, z niewielkim hakiem). Jeśli zapewnię jeszcze, że losowość nie determinuje rozgrywki, to okazuje się niezbitcie, że ta wiekowa gra, ma w sobie pazur nowoczesnych gier. Serdecznie polecam.

Cel gry

Jesteś przedsiębiorczym, prawdziwym potentatem nieruchomości, który poluje na sieci hotelowe. Za każdym razem gdy zostanie pozyskana sieć hotelowa wielkie pieniądze zostaną wypłacone najważniejszym akcjonariuszom. Wygrywa gracz, który zarobi najwięcej pieniędzy na kupnie i sprzedaży sieci hotelowych!

Przygotowanie gry

- Umieść odsłonięte znaczniki sieci hotelowych z boku planszy.
- Umieść płytki na stole tak aby były łatwo dostępne dla każdego z graczy. Następnie odwróć je by były zakryte i wymieszaj.
- Wybierz gracza, który będzie bankierem. Bankier pomaga graczom nabywać udziały i dokonuje wymian. Jeśli nikt z graczy nie chce zostać bankierem wtedy rozmieść udziały i pieniądze tak aby były łatwo dostępne dla każdego.
- Bankier na początku gry daje każdemu graczowi 6,000\$ (cztery banknoty 1000\$, trzy 500\$ oraz pięć 100\$).
- Aby wybrać gracza rozpoczynającego każdy z graczy losowo ciągnie płytkę i kładzie ją odsłoniętą na planszy. Zaczyna ten z graczy, który miał płytkę najbliższej rzędu „A”. Jeśli kilku graczy ma płytkę w tym samym rzędzie wtedy rozpoczyna gracz, który był najbliższej pola „1A” a reszta graczy kontynuuje po nim zgodnie z ruchem wskazówek zegara. Zostaw płytki startowe na swoim miejscu na planszy.
- Każdy z graczy losuje 6 płytek do swojej „ręki”. Gracze mogą spoglądać na swoje płytki ale powinni je trzymać zakryte przed innymi graczami.

Jak Grać

W każdej turze każdy z graczy wykonuje trzy akcje w następującym porządku:

- 1) Zagranie płytki na planszę
- 2) Kupno do trzech udziałów
- 3) Pociągnięcie nowej płytki

Zagranie płytki:

Płytki reprezentują hotele i sieci hotelowe. Aby zagrać płytkę należy jedną z posiadanych płytek na ręce umieścić na planszy na odpowiednim polu. Np. płytka „1A” powinna być umieszczona na polu „1A”.

Zagranie płytki, w zależności gdzie została umieszczona, może skutkować następująco:

- Utworzeniem nowej sieci hotelowej
- Powiększeniem sieci hotelowej
- Fuzją dwóch lub więcej sieci hotelowych

Założenie Sieci Hotelowej:

Jeśli płytka zostanie umieszczona obok innej, która nie jest jeszcze częścią sieci hotelowej wtedy zostaje założona nowa sieć hotelowa! Sieć można utworzyć tylko poprzez poziome lub pionowe ułożenie płytki, nie po przekątnej. Należy wybrać sieć hotelową spośród tych, które jeszcze nie są na planszy i umieścić ten znacznik sieci hotelowej na płytce, która właśnie została zagrana i utworzyć nową sieć. Następnie zagrywający gracz otrzymuje bezpłatnie jeden udział tej sieci aby ją utworzyć.

Uwaga: Jeśli wszystkie sieci hotelowe zostały już założone wtedy gracz nie może zgrać płytki, która utworzyłaby nową sieć hotelową. Ponadto, jeśli nie ma już udziałów sieci hotelowej, która właśnie została założona, wtedy gracz ją zakładający nie otrzymuje udziałów założycielskich.

Powiększanie sieci hotelowej:

Jeśli ułożyłeś swoją płytkę obok istniejącej sieci hotelowej to staje się ona częścią tej sieci, powiększając ją. Wielkość sieci hotelowej jest istotna do naliczania wartości udziałów oraz dywidendy fuzji.

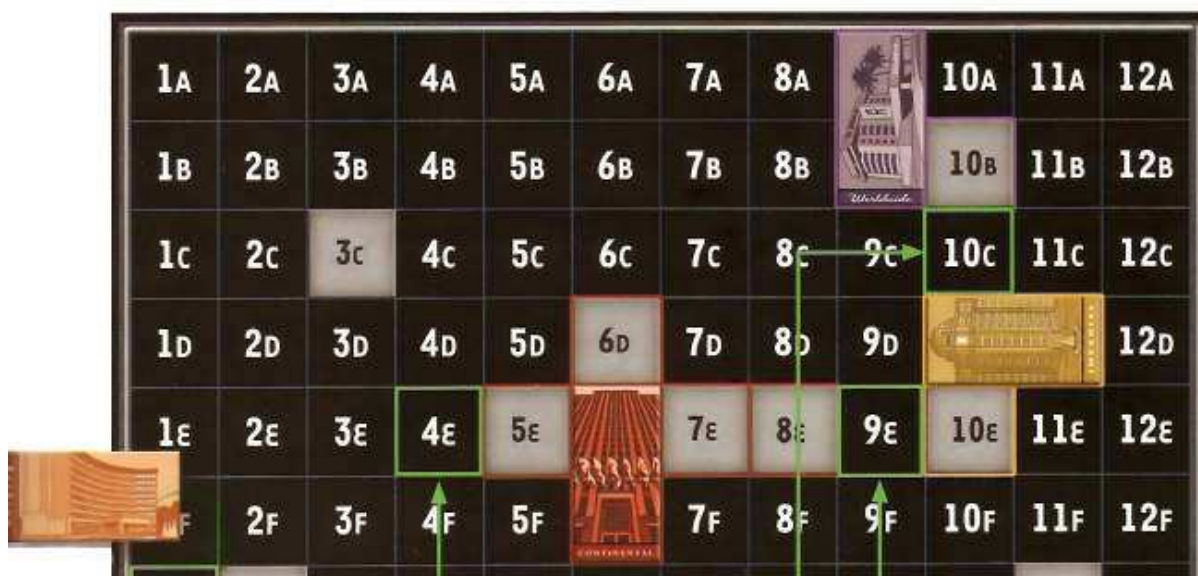
Fuzja sieci hotelowych:

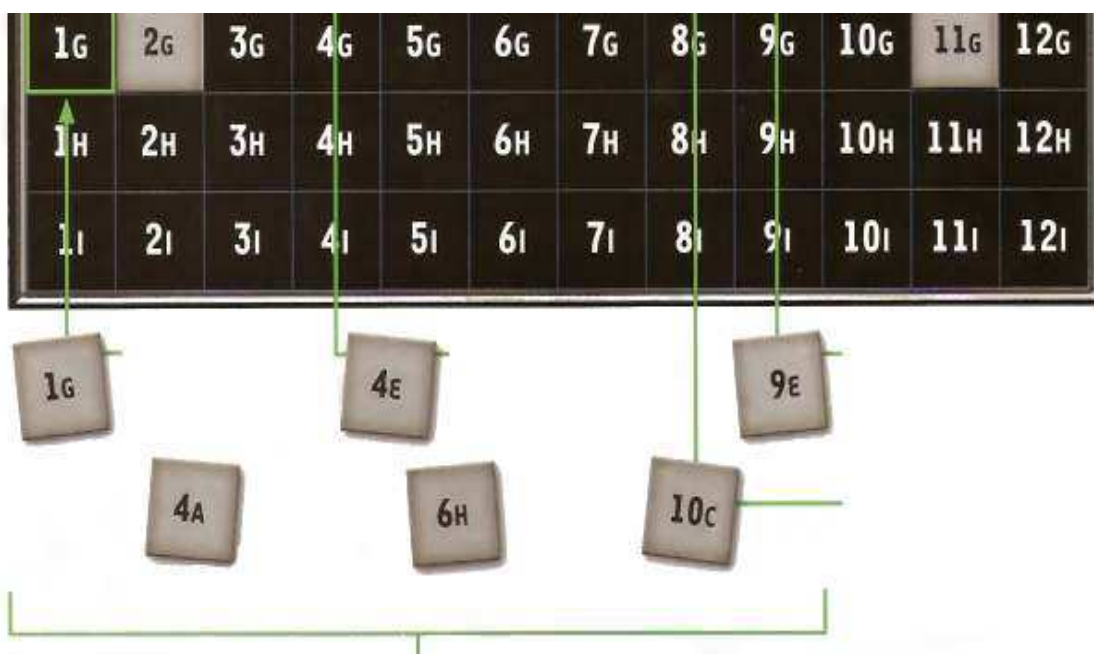
Kiedy umieszczasz płytkę w ten sposób, że łączy ona dwie lub więcej sieci hotelowych wtedy dochodzi do fuzji. Fuzja polega na tym, że większa sieć hotelowa pozyskuje mniejszą. Podczas fuzji, właśnie ułożona płytka nie wchodzi do liczenia wielkości żadnej z sieci.

 Udziały Continental - cena kupna/sprzedaży na kartę udziału: sześć płytek = 800\$ na kartę udziału (patrz grafik na stronie 4)

 Udziały Worldwide - cena kupna/sprzedaży na kartę udziału: sześć płytek = 300\$ na kartę udziału (patrz grafik na stronie 5)

 Udziały Imperial - cena kupna/sprzedaży na kartę udziału: sześć płytek = 400\$ na kartę udziału (patrz grafik na stronie 4)

Twoja ręka z sześcioma płytkami

Założenia:

1G- założy nową sieć hotelową,

4A- nie ma wpływu na żadną sieć,

4E – powiększy sieć hotelową Continental,

6H- nie ma wpływu na żadną sieć,

9E – dokona fuzji sieci hotelowych Continental i Imperial. Ponieważ Continental jest większą siecią to pozyskuje Imperial.

10 C - dokona fuzji sieci hotelowych Worldwide oraz Imperial.

Ponieważ obydwie sieci są tej samej wielkości to gracz umieszczający płytkę będzie mógł zdecydować która sieć się powiększa.

Etapy przeprowadzania fuzji

- 1) Policz liczbę płytek w każdej sieci hotelowej uczestniczącej w fuzji. Mniejsza sieć jest pozyskiwana przez większą. W przypadku remisu gracz który zagrał płytkę powodującą fuzję decyduje, która sieć zostanie pozyskana.
- 2) Sprawdź kto jest głównym a kto drugim z kolei udziałowcem pozyskanej sieci hotelowej. Każdy z tych graczy sprawdza ile ma udziałów w danej sieci. Gracz, który ma najwięcej udziałów w tej sieci jest głównym akcjonariuszem a drugi gracz pod względem ilości posiadanych udziałów staje się drugim z kolei akcjonariuszem.
- 3) Wypłać bonus dla głównego i drugiego akcjonariusza zgodnie z grafiką referencyjnym dla danej sieci hotelowej. Bonusy są określane na podstawie liczby płytek w sieci hotelowej w momencie fuzji. Jeśli jest remis przy określaniu głównego akcjonariusza wtedy dodaj do siebie bonusy, które należałoby wypłacić głównemu i drugiemu z kolei akcjonariuszowi, podziel na połowę otrzymaną wartość i wypłać ją (zaokrąglając w górę do najbliższych 100\$) remisującym graczom. W tym przypadku drugi z kolei akcjonariusz nie otrzymuje żadnego bonusu. W przypadku gdy remisują gracze, którzy są drugimi co do wielkości akcjonariuszami, wtedy podziel bonus pomiędzy remisujących graczy zaokrąglając w górę do najbliższych 100\$. Jeśli tylko jeden gracz jest zarówno głównym jak i drugim z kolei akcjonariuszem wtedy otrzymuje on obydwa bonusy.
- 4) Gracze muszą zdecydować co zrobić ze swoimi udziałami w nabytej sieci hotelowej. Każdy z graczy, począwszy od gracza który przeprowadził fuzję, musi zdecydować czy chce zatrzymać, wymienić czy sprzedać (w dowolnej kombinacji) posiadane przez siebie udziały w tej sieci hotelowej.

Zatrzymanie udziałów:

Jeśli zdecydujesz się zatrzymać udziały podczas fuzji, wtedy będziesz posiadać udziały sieci hotelowej która nie występuje na planszy. Udziały te mają wartość zerową do momentu gdy ta sieć hotelowa zostanie ponownie otwarta (zazwyczaj przez gracza, który posiada bezwartościowe udziały w tej sieci). Zatrzymanie udziałów w sieci hotelowej, którą planujesz wkrótce ponownie otworzyć, może być decyzją strategiczną.

Wymiana udziałów:

Gracze mogą zdecydować się na wymianę dwóch udziałów sieci hotelowej, która została pozyskana na jeden udział sieci hotelowej, która pozyskiwała. Po przeprowadzeniu fuzji gracze mogą zaobserwować, że wartość ich jednego udziału jest większa niż dwa stare.

Sprzedaż udziałów:

Gracze mogą zdecydować się na sprzedaż swoich udziałów w pozyskanej sieci hotelowej. Bank płaci graczowi cenę sprzedaży, która jest określona na grafiku referencyjnym w linii „cena kupna/sprzedaży udziału” na podstawie aktualnej wielkości sieci

hotelowej, za każdy udział który gracz sprzedaje.

Przykład: Jeśli gracz sprzedaje 3 udziały sieci Continental o wielkości 6 wtedy gracz otrzymuje z banku 2400\$.

Usuń znacznik sieci hotelowej, która została pozyskana i odłóż ją z boku planszy. Ponownie staje się on dostępny do wykorzystania podczas zakładania sieci hotelowej.

Bezpieczne sieci hotelowe:

Jeśli sieć hotelowa zwiększy się do wielkości 11 płytek lub więcej wtedy jest ona uważana za bezpieczną. To oznacza, że nie może być ona pozyskana przez większą sieć hotelową a każde zagranie, które by do tego prowadziło jest ruchem zabronionym.

Wielokrotne fuzje:

Jeśli płytka wywołuje fuzję więcej niż dwóch sieci hotelowych wtedy postępuj wg poniższych zasad. Największa sieć hotelowa pozyskuje drugą co do wielkości sieć. Wykonaj wszystkie akcje związane z taką fuzją. Następnie ponownie największa sieć hotelowa (która teraz jest jeszcze większa) pozyskuje nową, drugą co do wielkości, sieć hotelową. Kontynuuj ten proces aż wielokrotna fuzja zostanie zakończona.

Bez Efektu:

Jeśli zagranie płytki nie pozwala ci na założenie, zwiększenie lub fuzję sieci hotelowej wtedy nic się nie dzieje. Płytką pozostaje na planszy a kolejny gracz rozpoczyna swój ruch.

ACQUIRE ® REFERENCE CHART					
NUMBER OF TILES IN CORPORATION ON BOARD			STOCK BUY/SELL PRICE PER STOCKCARD	SHAREHOLDERS BONUS	
WORLDWIDE SACKSON	FESTIVAL IMPERIAL AMERICAN	CONTINENTAL TUMBLE		Majority	Minority
2	-	-	200	2,000	1,000
3	2	-	300	3,000	1,500
4	3	2	400	4,000	2,000
5	4	3	500	5,000	2,500
6-10	5	4	600	6,000	3,000
11-20	6-10	5	700	7,000	3,500
21-30	11-20	6-10	800	8,000	4,000
31-40	21-30	11-20	900	9,000	4,500
41 & over	31-40	21-30	1,000	10,000	5,000
-	41 & over	31-40	1,100	11,000	5,500
-	-	41 & over	1,200	12,000	6,000

A CORPORATION OF 11 OR MORE TILES IS SAFE.

Kupno Udziół:

Po ułożeniu płytki gracz może kupić do trzech udziałów. Możesz kupić udziały tylko tych sieci hotelowych, które znajdują się na planszy ale możesz podzielić swoje zakupy na rośnie sieci hotelowe.

Cena każdej sieci hotelowej jest określana na podstawie tego jaka to jest sieć oraz z ilu płytek się składa (zobacz „cena kupna/sprzedazy udziału” na grafiku referencyjnym w celu ustalenia kosztów kupna). Przykład: Jeśli chciałeś nabyć jeden udział sieci Worldwide, która składa się z 3 płytek, wtedy będzie on kosztował 300\$, a jeśli chciałeś nabyć jeden udział American, sieć ta składa się z 10 płytek, wtedy udział ten kosztowałby 700\$.

NUMBER OF TILES IN CORPORATION ON BOARD			STOCK BUY/SELL PRICE PER STOCKCARD	SHAREHOLDERS BONUS	
WORLDWIDE SALASHIN	FESTIVAL IMPERIAL AMERICAN	CONTINENTAL TOWER		Majority	Minority
2	-	-	200	2,000	1,000
3	-	-	300	3,000	1,500
4	2	-	400	4,000	2,000
5	3	2	500	5,000	2,500
6-10	4	3	600	6,000	3,000
11-20	5	4	700	7,000	3,500
21-30	6-10	5	800	8,000	4,000
31-40	11-20	6-10	900	9,000	4,500
41 & over	21-30	11-20	1,000	10,000	5,000
-	31-40	21-30	1,100	11,000	5,500
-	41 & over	31-40	1,200	12,000	6,000
-	-	41 & over	1,200	12,000	6,000

A CORPORATION OF 11 OR MORE TILES IS SAFE.

Pociągnięcie nowej płytki:

Po tym jak nabyłeś udział pociągnij losowo jedną zakrytą płytkę i dołóż ją do swojej ręki. Następnie rozpoczyna swój ruch gracz po lewej stronie.

Koniec Gry:

Gra może zakończyć się w dwu przypadkach:

- 1) Po zagraniu płytki, gracz oznajmia, że na planszy znajduje się sieć hotelowa o wielkości 41 lub większa
- 2) Po zagraniu płytki, gracz oznajmia, że wszystkie sieci hotelowe na planszy są bezpieczne.

Jeśli wystąpi jeden z powyższych warunków, wtedy gra kończy po zakończeniu tury aktualnego gracza. Następnie należy przystąpić do końcowej punktacji.

Końcowa Punktacja:

Najpierw wypłać bonusy głównym i drugim co do wielkości akcjonariuszom wszystkich sieci hotelowych znajdujących się na planszy. Następnie każdy z graczy

sprzedaje do banku swoje udziały po „cenie kupna/sprzedaży” począwszy od udziałów w najmniejszej sieci a kończąc na największej. Usuń znaczki sieci hotelowych dla każdej z sieci aby pamiętać które sieci zostały spłacone. Udziały w sieciach hotelowych nie znajdujących się na planszy są bezwartościowe. (Bonusy oraz ceny kupna/sprzedaży znajdują się na grafiku referencyjnym.)

Wygrywa gracz, który zgromadzi najwięcej pieniędzy! W przypadku remisu gracze dzielą się zwycięstwem.

Często Zadawane Pytania

Co w przypadku gdy graczowi nie pozostały dozwolone ruchy z płytkami, które posiada na ręce?

Gracz może pokazać swoje płytki, odłożyć je na obok jako odsłonięty stos i pociągnąć 6 nowych płytek. Następnie gracz może zagrać jedną z nowych płytek i kontynuować swoją turę.

Co w przypadku gdy graczowi zabraknie pieniędzy?

Gracz powinien kontynuować swoje tury i układać płytki. Jednakże gracz ten nie może kupować udziałów do czasu, aż sieć hotelowa nie zostanie pozyskana i zdobędzie na tym pieniądze. Zabrania się graczom brania pożyczek z banku lub od innych graczy.

Czy gracz musi ogłaszać, że na planszy znajduje się sieć hotelowa o wielkości 41 i więcej lub że wszystkie sieci hotelowe są bezpieczne?

Nie. Gracz może zdecydować by tego nie ogłaszać i wykonać swoją turę normalnie.

Zakończ grę 10 min. Przed końcem lekcji. Przeprowadź dyskusję na temat opinii uczniów o tej grze. Powiedz, co zaobserwowałeś na podstawie ich zachowań w czasie rozgrywek. Czy taka gra pomaga rozwijać ducha przedsiębiorczości. Jeśli tak, to dlaczego?

Lekcja 13 i 14

Unia Europejska, Unia Walutowa, Euro... SKRÓCONY OPIS LEKCJI

Zajęcia omawiają zagadnienia związane z Unią Europejską, Unią Walutową i EURO-wspólną walutą krajów członkowskich. Uczeń pozna historię powstania Unii Europejskiej, pozna znaczące symbole związane z UE, dowie się czym jest Unia Walutowa oraz jak funkcjonuje wspólna waluta EURO.

CELE LEKCJI

Uczeń powinien:

- Znać podstawowe fakty z historii powstania UE,
- Wiedzieć w jakich okolicznościach Polska przystąpiła do Unii,
- Znać symbole UE,
- Wymienić korzyści z przystąpienia Polski do UE

Nauczyciel prowadzi krótką dyskusję wprowadzającą w tematykę Unii Europejskiej. Pyta uczniów m. in. jak zdefiniowałoby to pojęcie, ile krajów należy do UE i czy każdy kraj może do tej Unii przystąpić. Korzystając z materiału nauczyciel przedstawia uczniom istotę UE, jej historię powstawania i sytuację obecną. Zwraca również uwagę na wspólną walutę jaką posługują się kraje UE i na to, że w Polsce również niedługo będziemy posługiwali się tylko jedną, wspólną walutą jaką jest EURO.

Materiał 1

CZYM JEST UNIA EUROPEJSKA ?

Unia Europejska jest związkiem państw, który nie ma swego odpowiednika w historii. Jest to twór wyjątkowy i cały czas zmieniający swoje oblicze. Czy Unia będzie jedynie luźną konfederacją samodzielnych państw czy czymś na kształt Stanów Zjednoczonych Europy, pokaże przyszłość. Unia Europejska jest nowym typem związku między państwami. Jej głównym zadaniem jest organizacja współpracy między krajami członkowskimi i ich mieszkańcami. Najważniejszymi celami Unii zapisanymi w traktatach, tej swoistej konstytucji, są: bezpieczeństwo, postęp gospodarczy, postęp społeczny, ochrona wolności, praw i interesów obywateli. Unia Europejska respektuje tożsamość narodową państw członkowskich, ich historię, tradycję i kulturę. Zgodnie z doktryną prawa europejskiego państwa członkowskie nie tracą swej suwerenności a jedynie przelewają na organy unii uprawnienia do wykonywania części swego władztwa. Unia Europejska jest opartym na zasadzie wzajemności i solidarności porozumieniem państw, które zdecydowały się na przekazanie Unii części swych kompetencji. Uznano bowiem, że tylko wspólnym wysiłkiem można zapewnić narodom europy rozwój gospodarczy, społeczny i kulturalny. Unia jest odpowiedzią narodów Europy na zagrożenia

dzisiejszego świata wynikające z globalizacji.

CZYM JEST EURO (€) :

Euro to nowa, wspólna waluta państw Europejskiej Unii Walutowej (European Monetary Union - EMU), która stała się pełnoprawnym środkiem płatniczym w chwili powstania EMU czyli 01.01.1999, zastępując przy tym ECU w stosunku 1:1. Do 2002 r. euro funkcjonowało wyłącznie w obrocie bezgotówkowym. Po tej dacie euro weszło do obrotu gotówkowego. Symbol euro to grecka litera epsilon przekreślona dwoma równoległymi liniami (=). 1 euro dzieli się na 100 Eurocentów, a jego kodem ISO jest EUR.

Które kraje należą do "strefy euro"?

Członkami Europejskiej Unii Walutowej jest 12 krajów EU: Austria, Belgia, Finlandia, Francja, Grecja, Hiszpania, Holandia, Irlandia, Luksemburg, Niemcy, Portugalia i Włochy. Aby móc przystąpić do EMU należało spełnić 5 poniższych warunków (kryteria konwergencji): deficyt budżetowy nie wyższy niż 3% PKB, długoterminowa stopa procentowa nie może przekroczyć więcej niż 2 punkty procentowe średniego poziomu stóp procentowych w 3 krajach EU o najniższej inflacji, dług publiczny nie większy niż 60% PKB, stopa inflacji nie wyższa niż 1,5 punktu procentowego ponad średnią stopę inflacji w 3 krajach EU z najniższym poziomem, waluta krajowa musi być uczestnikiem Europejskiego Mechanizmu Kursów Walutowych, ERM (w okresie ostatnich 2 lat przed przystąpieniem kraju do EMU) oraz nie powinna w tym okresie podlegać dewaluacji z inicjatywy rządu danego kraju. Grecja nie spełniła kryteriów konwergencji i dołączyła do krajów EMU (European Monetary Union) później. Wielka Brytania, a w ślad za nią Dania odmówiły wprowadzenia na ich terytorium Euro. Szwecja nie należy do Europejskiego Systemu Walutowego.

W Polsce Euro pojawiło się w obrocie gotówkowym w bankach oraz kantorach od dnia 01.01.2002.

Historia Unii Europejskiej

Po zakończeniu II wojny światowej Europa była w stanie ruiny gospodarczej, politycznej i ekonomicznej. Budżety państw zostały prawie doszczętnie wyczyszczone. Po zakończeniu II wojny światowej Europa była w stanie ruiny gospodarczej, politycznej i ekonomicznej. Budżety państw zostały prawie doszczętnie wyczyszczone. Bardzo dużo miast było zniszczonych. Dlatego nasz kontynent potrzebował bardzo szybko bodźca, który pobudzi gospodarkę i wyrwie kraje z zapaści. Pierwszym krokiem była propozycja Roberta Schumana zakładająca francusko - niemiecką współpracę w zakresie produkcji węgla i stali. Pomysł zyskał uznanie wśród innych państw. Dlatego w 1951 r. w Paryżu przedstawiciele RFN, Francji, Belgii, Holandii, Włoch oraz Luksemburga podpisali dokument powołujący do życia Europejską Wspólnotę Węgla i Stali (EWWiS). Kolejnym ważnym wydarzeniem było powstanie Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej (EWG), której celem było utworzenie wspólnego rynku europejskiego oraz Euratomu, w celu pokojowego wykorzystania energii atomowej. To wszystko miało miejsce w Rzymie w 1957 roku. Już wtedy myślano o zaawansowanej współpracy w dziedzinie wspólnej polityki zagranicznej itd. W 1967 r. nastąpiło połączenie tych trzech

organów, tworząc tzw. Wspólnotę Europejską (WE). Od tej pory stopniowo przystępowali do WE nowi członkowie. 1 stycznia 1973 roku przystąpiły Dania, Wielka Brytania i Irlandia. W 1981 r. przyjęta została Grecja, a w 1986 r., nowym członkiem stały się Hiszpania i Portugalia. Następnym ważnym krokiem było podpisanie w 1992 roku w Maastricht traktatu, dzięki któremu miała powstać Unia Europejska oraz jeden, wielki, wspólny rynek europejski. Dokument wszedł w życie w listopadzie 1993 roku. Stwarzał przestrzeń gospodarczą bez granic wewnętrznych, umożliwiającą nieograniczony przepływ ludzi, towarów, usług i kapitału. W 1995 r. już do Unii Europejskiej, przystąpiły Austria, Finlandia oraz Szwecja. Bardzo ważnym posunięciem w procesie integracji była też unia walutowa, na mocy której 1 stycznia 2002 roku 12 państw UE przyjęło jeden wspólny pieniądz, jakim jest Euro.

Ćwiczenie

Nauczyciel po skończonej prezentacji może zapytać uczniów czy na podstawie informacji, które już uzyskali potrafią sprecyzować konkretne korzyści jakie kraje odnoszą w momencie przystąpienia do UE. A przede wszystkim jakie korzyści odniosła z tego powodu Polska.

Każdy uczeń na karteczce wypisuje trzy najważniejsze dla niego zalety. Po kilku minutach nauczyciel zbiera kartki i odznacza te, które zaznaczyli uczniowie na wcześniej przygotowanej planszy z niżej wymienionymi.

Korzyści z wejścia Polski do Struktur UE !

- **wsparcie technologiczne i szkoleniowe polskiej gospodarki**
- **pobudzenie rozwoju gospodarczego kraju - poprawy warunków życia**
- **wzrost PKB wynikającego z rozwoju handlu i produkcji**
- **wzrost eksportu towarów polskiego, stosunkowo mało skażonego, rolnictwa (zdrowej żywności)**
- **zwiększenie bezpieczeństwa państwa i obywateli ułatwień handlowych, likwidacji ceł, swobodnego przepływu towarów, usług, kapitału, osób**
- **dostęp do funduszy Unii (kredyty, pożyczki)**
- **napływ nowych inwestycji i technologii**
- **umożliwienie podróżowania bez kontroli granicznej**
- **osiedlanie się i podejmowania pracy w dowolnych krajach UE**
- **znanie równorzędności polskich świadectw i dyplomów z dyplomami wydawanymi w Europie Zachodniej**
- **przestrzeganie praw człowieka wg standardów unijnych**
- **zezwoleń na pracę, podjęcie nauki, założenie firmy w dowolnie wybranym państwie Unii**
- **ważność prawa jazdy na obszarze całej UE**
- **Swoboda poruszania się**
- **Gwarancja pokoju**
- **Obszar wolności, bezpieczeństwa, sprawiedliwości**

- **Rozwój technologii**
- **Mniej granic - więcej miejsc pracy!**
- **Ochrona środowiska**
- **Swoboda poruszania się**

Obywatele Unii Europejskiej mają nieograniczone prawo do podróżowania, studiowania i pracy w każdym państwie członkowskim. Unia stara się nadać swobodnemu przepływowi osób status nowego fundamentalnego prawa obywatelskiego oraz ukrócić wszelką dyskryminację opartą na różnicach narodowościowych. Prawie na całym terytorium Unii można podróżować bez paszportu oraz bez kontroli granicznych, a także robić zakupy i swobodnie przewozić je do innego kraju, załedwie z kilkoma wyjątkami. Unia nie decyduje, czego należy nauczać w szkołach. Stara się natomiast zapewnić wzajemne uznawanie dyplomów i kwalifikacji zawodowych we wszystkich krajach członkowskich. Działania UE mają na celu ułatwienie dostępu do zdobywania edukacji we własnym kraju i poza jego granicami, co odbywa się poprzez programy wymiany studenckiej oraz upraszczanie biurokratycznych wymogów. Dotychczas ponad milion osób skorzystało z programów UE, kształcąc się i zdobywając kwalifikacje w ogólnoeuropejskim wymiarze.

Gwarancja pokoju

Podczas ostatnich 50-ciu lat, dzięki wzmożonej współpracy w Europie wojna pomiędzy krajami UE była i jest niemożliwa. Jednocześnie państwa Unii starają się zapewnić pokój i stabilność w krajach sąsiadujących, jak i w innych częściach świata. W ramach zapobiegania konfliktom, UE stała się największym dawcą pomocy finansowej dla najbardziej potrzebujących rejonów świata. Unia bierze udział w akcjach pokojowych i prowadzi wiele projektów mających na celu wprowadzanie w życie zasad demokracji oraz praw człowieka. Wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa pozwala krajom UE wyrażać wspólną opinię na arenie światowej. Kolejnym krokiem będzie realizacja wspólnej polityki obronnej.

Obszar wolności, bezpieczeństwa, sprawiedliwości

Każdy obywatel ma prawo do bezpieczeństwa. Większość niebezpieczeństw, zagrażających naszemu pokojowi ma źródło w konfliktach międzynarodowych, rodzących się w innych miejscach świata. Dlatego też kraje europejskie muszą podejmować wspólne działania w zwalczaniu takich zagrożeń jak międzynarodowy terroryzm i przestępczość zorganizowana, w tym przemyt i nadużywanie narkotyków, handel ludźmi i prostytutka. Państwa UE prowadzą zdeterminowaną walkę z tymi problemami, wykorzystując i ustanawiając pewne reguły oraz promując współpracę policji, służb granicznych oraz narodowych organów sprawiedliwości. Unia odgrywa również poważną rolę w ramach polityki migracyjnej, gwarantując obywatelom państw trzecich prawo do ubiegania się o azyl w krajach UE. Jednocześnie podejmuje ona działania mające na celu koordynację narodowych polityk krajów członkowskich dotyczących uchodźców oraz akcje zwalczające ubóstwo i zapobiegające konfliktom w krajach zagrożonych nadmierną emigracją.

Rozwój technologii

Ogólnopolski program
rozwoju kompetencji kluczowych
w zakresie nauk matematyczno-przyrodniczych
i przedsiębiorczości dla uczniów gimnazjów

www.naukaibiznes.pl

Lider projektu

Partner projektu

Obecnie w okresie istotnego rozwoju technologicznego, Unia odgrywa coraz ważniejszą rolę, pomagając w realizacji programów badawczych. Z budżetu UE finansowane są projekty w dziedzinie nowoczesnych technologii, prowadzone przez ośrodki badawcze, akademie oraz instytucje i zakłady przemysłowe. Celem UE jest przełożenie projektów badawczych na osiągnięcie konkretnych wyników społeczno-ekonomicznych, takich jak tworzenie nowych miejsc pracy, ulepszanie warunków życia czy zwiększanie mobilności ludności. Priorytetowe dziedziny badań to zdrowie, środowisko, energia, transport, szkolenie i społeczeństwo informacyjne. Unia Europejska stara się również stworzyć odpowiednie warunki do rzeczywistego korzystania z nowych technologii w naszym codziennym życiu. To dzięki decyzjom UE, dotyczącym standardów technicznych GSM, Europa jest teraz światowym liderem w produkcji i korzystaniu z telefonów komórkowych.

Mniej granic -więcej miejsc pracy !

Jednym z kluczowych zadań w Unii Europejskiej jest ochrona zatrudnienia i tworzenie nowych miejsc pracy. W przypadku niesprzyjających warunków ekonomicznych przemysł europejski nie będzie w stanie oferować nowych miejsc pracy, dlatego też celem Unii jest zapewnianie dogodnych warunków gospodarczych. Unia przyczyniła się znacznie do wzrostu handlu w Europie i do stworzenia nowych miejsc pracy poprzez utworzenie jednolitego rynku bez wewnętrznych granic oraz wprowadzenie jednolitej waluty Euro. Opracowano także europejską strategię zatrudnienia, która wskazuje jak wykorzystać wzrost gospodarczy w tworzeniu większej ilości lepszych miejsc pracy. W przyszłości nowe miejsca pracy będą powstawać w oparciu o wykształcenie, szkolenia, przedsiębiorczość, przystosowalność do nowych metod oraz równe prawa dla każdego. Fundusze Strukturalne, promujące wzrost i nowe miejsca pracy w słabiej rozwiniętych regionach, co z kolei przyczynia się do równiejszej dystrybucji majątku europejskiego, pochłaniają jedną trzecią całkowitego budżetu UE.

Ochrona środowiska

Zanieczyszczenie środowiska jest problemem wspólnym, wykraczającym poza granice państw. Działania Unii Europejskiej mają w tej dziedzinie szczególne znaczenie. Bez współpracy międzynarodowej rozwiązywanie wielu problemów byłoby dużo trudniejsze. Do tej pory państwa członkowskie zobowiązane są do przestrzegania 200 unijnych dyrektyw o ochronie środowiska. Większość z nich dotyczy zanieczyszczenia powietrza i wody oraz składowania odpadów. Inne ważne przepisy dotyczą nadzorowania niebezpiecznych procesów produkcji i ochrony zasobów środowiska naturalnego. Unia Europejska zakłada zachowanie zrównoważonego rozwoju, co oznacza, że transport, przemysł, rolnictwo, rybołówstwo, energia i turystyka będą się rozwijać nie niszcząc środowiska i jego zasobów naturalnych. Już teraz oddychamy czystszym powietrzem dzięki wprowadzeniu w latach 90-tych konwerterów katalitycznych w samochodach oraz coraz większym zużyciu benzyny bezołowiowej. W 1993 roku Unia założyła Europejską Agencję Środowiska Naturalnego z siedzibą w Kopenhadze. Agencja ta zajmuje się zbieraniem informacji o stanie naszego środowiska, co pozwala na podejmowanie konkretnych środków ochronnych i odpowiednie stanowienie prawa

w tej dziedzinie.

Uczniowie zapoznają się teraz z konkretnymi datami przystąpienia poszczególnych państw członkowskich do UE. Dane zawarte są w tabeli 1.

Tabela 1

Przystąpienie państw w roku :						
1957	1973	1981	1986	1995	2004	2007
Niemcy Francja Włochy Belgia Holandia Luksemburg	Wlk. Brytania Dania Irlandia	Grecja	Hiszpania Portugalia	Austria Szwecja Finlandia	Polska Litwa Łotwa Estonia Czechy Słowacja Węgry Cypr Malta Słowenia	Bułgaria Rumunia

Nauczyciel pyta uczniów czy wiedzą co symbolizuje flaga UE. Następnie przedstawia ciekawostki związane z powstaniem tej flagi oraz informacje na temat hymnu UE.

Flaga Unii Europejskiej

Symbolem Europy od 1955 roku jest krąg 12 pięcioramiennych, złotych gwiazd na błękitnym tle. Gwiazdy te symbolizują spokój, harmonię i doskonałość. W grudniu 1955 roku Komitet Ministrów 14 państw członków Rady Europy przyjął taki kształt godła Europy i jej flagi. Flaga ta została, po raz pierwszy, jako sztandar Wspólnoty Europejskiej i jej instytucji, uroczyście wciągnięta na maszt

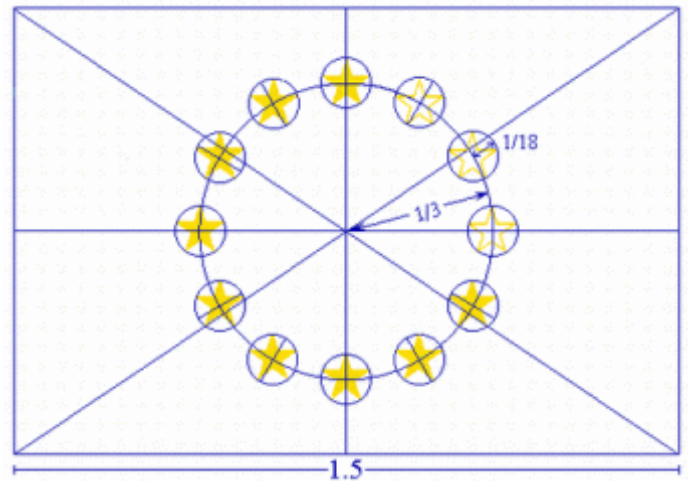
przed siedzibą Komisji Europejskiej 29 maja 1986 roku. Źródłem inspiracji plastycznego wyglądu godła Europy, zgodnie z interpretacją Jeana Monneta, była Apokalipsa Św. Jana:

***Potem wielki znak się ukazał na niebie.
Niewiasta obleczona w słońce
i księżyc pod jej stopami, a na jej głowie
wieniec z gwiazd dwunastu***

Gwiazdy świecące na błękitnym niebie Europy mogą symbolizować jej ludy, zamknięty krąg - ich jedność. Poszczególne elementy kształtu godła Europy (koło, gwiazdy, ich liczba, pięć ramion, kolory) posiadają bogatą symboliczną treść, głęboko zakorzenioną w kulturze. Pitagoras uznawał koło za najpiękniejszy kształt.

Schemat
Unii

budowy flagi
Europejskiej :

Hymn UE

Hymnem Unii Europejskiej jest finałowy moment IX Symfonii Ludwiga van Beethovena, czyli Oda do Radości. Został on uznany za hymn w 1972 r. Komitet Ministrów Rady Europy, a jako hymn Unii Europejskiej funkcjonuje od 1986 r. Herbert von Krajan, jeden z największych kompozytorów XX wieku przystał na propozycję Rady Europy opracowania trzech aranżacji Ody do Radości: na solowy fortepian, instrumenty dęte oraz orkiestrę symfoniczną. Cztery kraje unijne ufundowały Orchestre d'Harmonie des Jeunes de l'Union Européenne w 1988 r. w celu promocji nowych zadań unijnych. Co roku około siedemdziesięciu najbardziej utalentowanych muzyków instrumentów dętych w ramach tej orkiestry odbywa tournée po wszystkich krajach Unii Europejskiej.

Dzień Unii Europejskiej - 9 maja

9 maja 1950 r. minister spraw zagranicznych Francji Robert Schuman wraz ze swoim współpracownikiem Jeanem Monnetem zaprezentował program stworzenia wspólnej polityki Francji i RFN dotyczącej koordynacji produkcji węgla i stali (tzw. plan Schumana). Plan połączenia podstawowych gałęzi przemysłu Francji i RFN przyczynił się do powstania Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali, co z kolei zapoczątkowało integrację europejską. Na pamiątkę tego wydarzenia, które doprowadziło do tego, czym jest dzisiaj Unia Europejska postanowiono uznać dzień 9 maja za Dzień Europy w systemie państw Unii Europejskiej. Zadaniem tego święta jest popularyzacja idei jedności europejskiej na różnych imprezach i festiwalach towarzyszących temu świętu.

Nauczyciel prezentuje uczniom wybrane plakaty symbolizujące Dzień Unii Europejskiej. Prosi uczniów żeby postarali się zinterpretować to, co miał na myśli autor każdego z plakatów i co symbolizuje każdy z nich.

Plakaty dnia Unii Europejskiej z poprzednich lat :

2002

2001

2000

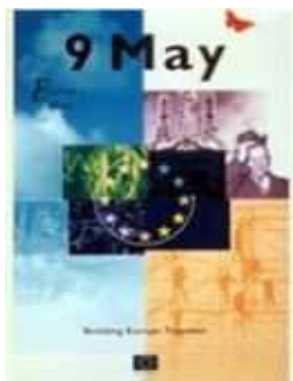
1998

1998

1997

1996

Test podsumowujący wiedzę o UE

1. Ile złotych gwiazd widnieje na fladze Unii Europejskiej?
  - a) 12
  - b) 13
  - c) 15
  - d) 16
2. Jakiego koloru jest flaga wspólnoty?
  - a) Zielony
  - b) Lazurowy
  - c) Żółty
  - d) Czerwony
3. Jaka jest waluta Unii Europejskiej?
  - a) Euro
  - b) Frank
  - c) Marka
  - d) Korona
4. Gdzie znajduje się siedziba Unii Europejskiej ?
  - a) Paryż
  - b) Amsterdam
  - c) Maastricht
  - d) Bruksela
5. Kiedy Polska przystąpiła do Wspólnoty Europejskiej?
  - a) 2003 rok
  - b) 2005 rok
  - c) 2006 rok
  - d) 2004 rok
6. Jak nazywa się hymn Unii Europejskiej?
  - a) Dla Elizy...
  - b) Oda do Radości
  - c) Wszyscy Razem
  - d) VI Symfonia
7. Co oznacza skrót EWG?
  - a) Europejska Wspólnota Gospodarcza
  - b) Europejska Wspólnota Górników
  - c) Europejska Wspólnota Gazowników
  - d) Europejska Wspólnota Gastronomiczna

8. Kiedy obchodzony jest dzień Europy?
- 3 marzec
  - 29 kwietnia
  - 6 maja
  - 9 maja
9. Kiedy został wprowadzony do użytku paszport europejski?
- 1985 rok
  - 1989 rok
  - 1992 rok
  - 1997 rok
10. Ile państw przystąpiło do UE w 1957 roku?
- 2
  - 6
  - 15
  - 16
11. Ile państw należy obecnie do Unii Europejskiej?
- 12
  - 13
  - 15
  - 27
12. Jaki procent ludzi zamieszkującej Europę należy do Unii?
- ok. 51,6%
  - ok. 10%
  - ok. 1%
  - ok. 99%
13. Na jak długo jedno wybrane państwo przewodniczy Unii?
- 1 rok
  - 2 lata
  - 4 lata
  - 10 lat
14. Czemu Turcja nie została przyjęta do Unii
- zbyt duża różnica kulturowa
  - zbyt duża opieszałość polityków w dostosowaniu się do unijnego prawa
  - zbyt duża odległość od Brukseli

d) Turcja należy do krajów III świata

15. Co oznacza liczba 12 gwizdek na fladze wspólnoty

- a) symbol doskonałości i jedności
- b) 12 apostołów
- c) 12 miesięcy
- d) 12 znaków zodiaku

16. Jakie państwa przystąpiły do UE w roku 1995?

- a) Hiszpania, Portugalia
- b) Austria, Szwecja, Finlandia
- c) Polska, Czechy, Węgry...
- d) Wlk. Brytania, Dania, Irlandia

17. Na jakim kontynencie leży Unia Europejska?

- a) Azja
- b) Europa
- c) Ameryka Południowa
- d) Ameryka Północna

Odpowiedzi

1a 2b 3a 4d 5d 6b 7a 8d 9a 10b 11d 12a 13a 14b 15a 16b 17b

Można zaproponować uczniom test o większym stopniu trudności dotyczącym EURO.

Euro Quiz czyli co każdy Europejczyk o Euro wiedzieć powinien.

1. Ile krajów wchodzi w skład europejskiej unii walutowej?
  - 10
  - 12
  - 15
2. Który z wymienionych krajów nie jest członkiem europejskiej unii walutowej?
  - Finlandia
  - Szwecja
  - Grecja
3. Jaka jest oficjalna nazwa europejskiej unii walutowej?
  - Europejska Unia Monetarna
  - Europejska Unia Walutowa
  - Unia Gospodarcza i Walutowa
4. Kiedy banknoty i monety euro zostały wprowadzone do obiegu?
  - 31 grudnia 2001 r.
  - 1 stycznia 2002 r.
  - 1 lipca 2002 r.
5. Ile nominałów banknotów euro zostało wprowadzonych do obiegu?
  - 7

- 8
- 10
- 6. Ile nominałów monet euro zostało wprowadzonych do obiegu?
  - 7
  - 8
  - 10
- 7. Jaka jest najwyższa wartość nominalna monety Euro?
  - 5 euro
  - 2 euro
  - 1 euro
- 8. Jaka jest najwyższa wartość nominalna banknotu euro?
  - 100 euro
  - 500 euro
  - 1000 euro
- 9. Jaka jest najniższa wartość nominalna banknotu euro?
  - 1 euro
  - 5 euro
  - 10 euro
- 10. Jaka jest najniższa wartość nominalna monety Euro?
  - 1 cent
  - 5 centów
  - 1 euro
- 11. Jaki jest oficjalny kod walutowy euro?
  - EU
  - EUR
  - EURO
- 12. Czy monety euro będą identycznie wyglądały we wszystkich krajach członkowskich unii walutowej?
  - Tak
  - Nie
- 13. Czy banknoty euro będą identycznie wyglądały we wszystkich krajach członkowskich unii walutowej?
  - Tak
  - Nie
- 14. Czy począwszy od 1 stycznia 2002 r. w krajach członkowskich unii walutowej będzie można regulować rachunki przy pomocy banknotów i monet euro?
  - Tak
  - Nie
- 15. Do którego roku banki krajów UE (europejskiej unii walutowej) będą wymieniały waluty narodowe na euro?
  - 2010 r.
  - 2005 r.
  - 2012 r.
- 16. Europejski Bank Centralny ma swoją siedzibę w:
  - Brukseli
  - Luksemburgu
  - Frankfurtie nad Menem
- 17. W jakim państwie waluta euro jest również urzędową jednostką pieniężną?

- Islandia
  - San Marino
  - Szwajcaria
18. Kto został I Prezesem Europejskiego Banku Centralnego?
- Wim Duisenberg
  - Helmut Kohl
  - Javier Solana
19. Jak strona na monetach euro jest wspólna?
- awers
  - rewers
20. Co nie jest motywem graficznym banknotów euro?
- okna
  - zamki
  - mosty
21. Jaka data wprowadza euro jako jedyny środek płatniczy w Unii Gospodarczej i Walutowej?
- 1 stycznia 2002 r.
  - 1 sierpnia 2002 r.
  - 1 stycznia 2003 r.

Odpowiedzi

1. Ile krajów wchodzi w skład europejskiej unii walutowej? 12
2. Który z wymienionych krajów nie jest członkiem europejskiej unii walutowej?
Szwecja
3. Jaka jest oficjalna nazwa europejskiej unii walutowej? Unia Gospodarcza i Walutowa Europejska
4. Kiedy banknoty i monety euro zostały wprowadzone do obiegu? 1 stycznia 2002 r.
5. Ile nominałów banknotów euro zostało wprowadzonych do obiegu? 7
6. Ile nominałów monet euro zostało wprowadzonych do obiegu? 8
7. Jaka jest najwyższa wartość nominalna monety Euro? 2 euro
8. Jaka jest najwyższa wartość nominalna banknotu euro? 500 euro
9. Jaka jest najniższa wartość nominalna banknotu euro? 5 euro
10. Jaka jest najniższa wartość nominalna monety Euro? 1 cent
11. Jaki jest oficjalny kod walutowy euro? EUR
12. Czy monety euro będą identycznie wyglądały we wszystkich krajach członkowskich unii walutowej? Nie
13. Czy banknoty euro będą identycznie wyglądały we wszystkich krajach członkowskich unii walutowej? Tak

14. Czy począwszy od 1 stycznia 2002 r. w krajach członkowskich unii walutowej będzie można regulować rachunki przy pomocy banknotów i monet euro? Tak
15. Do którego roku banki krajów UE (europejskiej unii walutowej) będą wymieniały waluty narodowe na euro? 2012 r.
16. Europejski Bank Centralny ma swoją siedzibę w: Frankfurcie nad Menem
17. W jakim państwie waluta euro jest również urzędową jednostką pieniężną? San Marino
18. Kto został I Prezesem Europejskiego Banku Centralnego? Wim Duisenberg
19. Jak strona na monetach euro jest wspólna? awers
20. Co nie jest motywem graficznym banknotów euro? zamki
21. Jaka data wprowadza euro jako jedyny środek płatniczy w Unii Gospodarczej i Walutowej? 1 VIII 2002

Lekcja 15 i 16

Globalizacja - szanse i zagrożenia

SKRÓCONY OPIS LEKCJI

W trakcie lekcji uczniowie poznają i prezentują różne stanowiska, poglądy, fakty na temat procesu globalizacji. Lekcja omawia również zagadnienia związane z inwestycjami zagranicznymi w Polsce oraz uświadamia uczniom czynniki przyciągające lub/i odpychające potencjalnych inwestorów.

CELE LEKCJI

Uczeń powinien:

- umieć zdefiniować pojęcia: globalizacja, inwestycje zagraniczne, koncerny globalne,
- uświadomić sobie korzyści i zagrożenia wynikające z globalizacji,
- rozumieć znaczenie inwestycji zagranicznych w tworzeniu gospodarki globalnej.

Na początku lekcji nauczyciel zadaje pytanie: Czy ktoś potrafi wyjaśnić znaczenie słowa globalizacja?

Następnie posługując się materiałem 1 wprowadza uczniów w prezentowaną tematykę.

Materiał 1.

Globalizacja to masowa kultura, masowe towary, masowa konsumpcja. I wielkie ponadnarodowe korporacje. Mówi się, że symbolem globalizacji jest macdonaldyzacja. W Limie, Londynie i Tokio możemy iść do identycznej knajpy i jeść identyczne potrawy. Możemy kupić T-shirty tej samej marki, spać w hotelach tej samej sieci. Co się za tym kryje?

Silny może więcej. Lokalna fabryczka odzieżowa z Buenos Aires (dziś już takich prawie nie ma) nie podbije rynku nowojorskiego czy pekińskiego. A wielka firma amerykańska lub chińska może podbić zarówno rodzimy rynek, jak i wejść do Argentyny (brak barier celnych, podatkowych etc.), doprowadzając do upadku tej małej miejscowej fabryczki.

Silny nie musi się liczyć z miejscową społecznością. Ponadnarodowa firma X buduje fabrykę samochodów w kraju Y. Po jakimś czasie wybucho strajk płacowy. Firmie nie opłaca się podnieść zarobków, bo może przenieść fabrykę do kraju Z, w którym siła robocza jest tańsza. Ludzie tracą pracę, pozostają z uczuciem nieważności, frustracji.

Silna korporacja może stawiać warunki lokalnemu rządowi. Jak nie ustąpi, zainwestuje gdzie indziej. Dlatego często lekceważy prawa pracownicze, nie dba o ochronę środowiska.

Reakcją na ciemne strony globalizacji jest antyglobalizm. Nie jest to jeden ruch, nie ma żadnego przywództwa, to szeroka rzeka rozmaitych ruchów społecznych, politycznych, obywatelskich. Jedni mówią: globalizacja jest zła; trzeba przymknąć granice, zastąpić kapitalizm jakimś nowym, lepszym socjalizmem. Inni mówią: nie tędy droga, globalizacja jest nieodwracalna, sami korzystamy z jej dobrodziejstw, nasz ruch też jest globalny. Jedyne, co możemy zrobić, to nadać jej ludzką twarz: sprawiedliwie dzielić dochody w ramach państwa i całego świata, walczyć o małe lokalne sprawy.

Wśród antyglobalistów spotkamy obrońców lokalnych fabryczek przed silnymi ponadnarodowymi firmami, obrońców zdrowej żywności przeciw genetycznie modyfikowanej przez koncerny rolnicze, ekologów, działaczy praw człowieka, feministki, obrońców kolorowej ludności, ale też działaczy zapatrzonych w portrety Marksa, Trockiego, Che Guevary, którzy wciąż wierzą, że możliwe jest zbudowanie prawdziwego, sprawiedliwego socjalizmu.

Niektórzy powiedzą: cierpienia milionów ludzi na świecie wynikają z globalizacji (która jest kolejną, brutalną fazą rozwoju kapitalizmu). Inni rzekną: przeciwnie - cierpienia ludów wynikają nie z nadmiaru, lecz niedostatku globalizacji, bo zglobalizowały się technologie, ale nie zglobalizowały się prawa człowieka, edukacja. A zatem więcej globalizacji!

Autor tekstu: Artur Domoślawski

Rozwijający się handel międzynarodowy jest przyczyną globalizacji – procesu łączenia się gospodarek poszczególnych krajów w światowy organizm gospodarczy. Gospodarki krajowe stają się coraz silniej powiązane i wzajemnie uzależnione od siebie, działają na podobnych

zasadach, dzięki czemu przepływ dóbr, kapitału, informacji, technologii jest coraz łatwiejszy. Przedsiębiorstwa narodowe rozwijają się w międzynarodowe koncerny, posiadające oddziały w różnych krajach. Proces globalizacji gospodarki ma swoich zwolenników i przeciwników – poznaj opinię uczniów.

Zaproponuj uczniom krótką dyskusję na podobny temat: Czy są za czy przeciw globalizacji? Zacytuj dla ułatwienia wypowiedzi dwóch ekonomistów, poproś aby uczniowie postarali się rozwinąć ich myśli.

Prof. Jan Winiecki, kierownik Katedry Międzynarodowego Handlu i Finansów Uniwersytetu Europejskiego Viadrina we Frankfurcie mówi, że „**Globalizacja nie jest niczym nowym, lecz logiczną konsekwencją liberalnego kapitalizmu, ponieważ jego zdolności tworzenia bogactwa są w tych warunkach jeszcze większe. Globalizacja zwiększa też zakres wolności mas**”.

Odmiennego zdania jest Peter Kenen z Instytutu Gospodarki Międzynarodowej w Waszyngtonie – „**Wskutek globalizacji możemy być podzieleni na zdrowe, stabilne państwa i morze upadających krajów. To może być nowa zimna, wojna.**”

Zadanie 1

Zaproponuj uczniom zabawę „Globalne bingo”. Rozdaj uczniom karty (materiał pomocniczy nr 1), zadaniem uczniów będzie jak najszybsze zebranie podpisów na kartce. Osoba, która pierwsza zbierze podpisy jest zwyciężcą.

1. Podróżował za granicę

.....
imię

.....
kraj

2. Kibicuje zagranicznemu sportowcowi (drużynie)

.....
imię

.....
kraj

3. Ma przyjaciela za granicę

.....
imię

.....
kraj

4. Ma zagraniczny samochód

.....
imię

.....
kraj

5. Ma na sobie ubranie wyprodukowane za granicą

.....
imię

.....
kraj

6. Oglądał niedawno film zagraniczny

.....
imię

.....
kraj

7. Lubi jedzenie z jakiegoś innego kraju

.....
imię

.....
kraj

8. Uczy się języka obcego

.....
imię

.....
kraj

9. Lubi zespół zagraniczny

.....
imię

.....
kraj

10. Potrafi wymienić nazwisko polityka z innego kraju

.....
imię

.....
kraj

11. Czytał ostatnio jakiś reportaż o innym kraju

.....
imię

.....
kraj

12. Używa zagranicznych kosmetyków

.....
imię

.....
kraj

13. Posiada w domu zagraniczny sprzęt

.....
imię

.....
kraj

14. Dostaje listy z zagranicy

.....
imię

.....
kraj

15. Zna obiekt architektoniczny charakterystyczny dla innego kraju

.....
imię

.....
kraj

16. Fascynuje się kulturą innego kraju

.....
imię

.....
kraj

17. Lubi literaturę obcą

.....
imię

.....
kraj

18. Zna nazwisko zagranicznego malarza

.....
imię

.....
kraj

Podsumowując zabawę zapytaj uczniów, jakie państwa znalazły się na ich kartach, jaki rodzaj miały te powiązania (gospodarczy, kulturalny itp.). Powiedz uczniom, że te wszystkie powiązania Polski z innymi państwami określają relacje naszego kraju z

resztą świata. Zaznacz, że tak się dzieje na całym świecie - gospodarki krajowe stają się coraz bardziej powiązane i uzależnione od siebie. Następuje proces łączenia się gospodarek poszczególnych krajów w światowy system gospodarczy, proces ten nazywamy globalizacją. Powiedz, że globalizacja jest skutkiem coraz większej specjalizacji krajów i rozwijającego się handlu międzynarodowego. Dzięki swobodnemu przepływowi towarów, kapitału, pracy, technologii przedsiębiorstwa narodowe mają możliwość tworzenia filii w innych krajach. Powstają koncerny, przedsiębiorstwa międzynarodowe. Jednym z ważniejszych czynników rozwoju gospodarki światowej, oprócz handlu międzynarodowego, są inwestycje zagraniczne.

Zapytaj uczniów, czy w Polsce działają koncerny międzynarodowe? Czy w regionie zamieszkania uczniów istnieją przedsiębiorstwa zagraniczne? Podkreśl, że również w polskiej gospodarce napływający kapitał zagraniczny odgrywa coraz większą rolę. Polska wchodząc w system gospodarki globalnej musi uczestniczyć i uczestniczy w światowym wyścigu o kapitał.

Zadanie 2

Poproś o wylosowanie wcześniej przygotowanych papierowych kapeluszy. Przygotuj po 2 kapelusze w trzech kolorach: czarny, czerwony, biały. W ten sposób powstanie 3 pary. Każdej parze daj odpowiednią instrukcję (materiał pomocniczy nr 2). Wyjaśnij, że zadaniem grup będzie przygotowanie się do dyskusji na temat globalizacji. Każdy kapelusz symbolizuje różne sposoby myślenia, analizy, rozwiązywania problemów i argumentacji. W ten sposób uczniowie będą mogli spojrzeć na omawiany problem z różnych perspektyw. Daj uczniom 20 min na przygotowanie argumentów. Osoby biorące udział w dyskusji poproś o zajęcie miejsca na środku klasy i przedstawienie swoich stanowisk na temat procesu globalizacji.

MATERIAŁ POMOCNICZY NR 2

Myślące kapelusze – instrukcja dla grup

Przeczytajcie instrukcje odpowiednią dla Waszego kapelusza i przygotujcie się do przeprowadzenia dyskusji na temat „Globalizacja – szansa czy zagrożenie”.

Każdy kapelusz symbolizuje sześć różnych sposobów myślenia, analizy, rozwiązywania problemów i argumentacji. Przedstawione w instrukcjach argumenty są tylko przykładem, możecie również przedstawiać własne poglądy, znane fakty, dane itp. Pamiętajcie, w jakim kolorze myślicie.

Kapelusz czerwony – emocje

Czerwień ukazuje emocje i uczucia, wyraża przypuszczenia i kieruje się intuicją (zarówno pozytywną jak i negatywną). Mając czerwony kapelusz na głowie masz prawo do wyrażania emocji bez ich uzasadniania. Brzmi to mniej więcej tak - czuję, że to świetny pomysł lub nie podoba mi się to, nie mogę się z tym zgodzić, to jest okropne, precz z tym!

Waszym zadaniem jest myślenie w kolorze czerwonym, a więc reagowanie emocjami na przedstawiane w trakcie dyskusji argumenty innych osób.

Kapelusz biały – fakty

Biały to czystość, sterylność, chłodna logika oparta na faktach, które są sprawdzalne. Ludzie biali operują konkretnymi zestawami z dokumentów, analiz, statystyk. Nie oceniają zdarzeń tylko je komentują na tyle na ile pozwalają im posiadane dane.

Kapelusz czarny – pesymizm

Kolor czarny kojarzy się z krytyką, przerysowaniem sytuacji zagrożenia, niepowodzenia. Ludzie czarni uwielbiają krytykować, wskazywać zagrożenia, niedociągnięcia, widzą wszystko w czarnych kolorach.

Przygotowując się do dyskusji zapoznaj uczniów z argumentami antyglobalistów.

Globalizacja zwiększa przepaść między bogatą i biedną częścią świata. Kraje biedne są wykorzystywane przez korporacje międzynarodowe inwestujące u nich, nigdy krajom biednym nie uda się dołączyć do tych, którzy na globalizacji zyskają. Kraje bogate wbrew deklaracjom nie otwierają swoich rynków dla towarów z państw słabo rozwiniętych np. dla tekstyliów czy towarów rolnych, aby umożliwić im rozwój. Zawsze, kiedy dochodzi do wyboru między interesem ubogich rolników z krajów Trzeciego Świata a interesem rolników z własnego kraju, kraje rozwinięte zawsze bronią tych drugich. Większość zysków zabierają i tak korporacje międzynarodowe. Globalizacja więc zubaża - szczególnie biedne społeczeństwa. Doprowadza do wzrostu bezrobocia, gdyż najczęściej koncerny globalne zaczynają swoją działalność od zwalniania części pracowników.

Globalizacja przyczynia się również do niszczenia środowiska naturalnego. Firmy zagraniczne prowadzą rabunkową gospodarkę i nie dbają o ochronę środowiska naturalnego w kraju, w którym inwestują.

Globalizacja zagraża wolności – uzależnia biednych od bogatych. Kraje biedne uzależniają się od krajów bogatych i tracą wolność gospodarczą, a w konsekwencji polityczną.

Kraje biedne uspokaja się pomocą zagraniczną, która w większości przypadków nie jest odpowiednio wydatkowana.

Na zakończenie zajęć przeanalizuj wraz z uczniami tekst pt. „W globalnej sieci” .Co wynika z tego tekstu i jak wpływa na podsumowanie procesu globalizacji w opinii uczniów?

Tekst „W globalnej sieci”

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne oraz związane z nimi korporacje transnarodowe występowały na szeroką skalę w XIX wieku. Największym zagranicznym inwestorem były wówczas przedsiębiorstwa brytyjskie, zaś główne miejsce lokat stanowiły kopalnie, plantacje i koleje w krajach obecnego Trzeciego Świata, a także w Stanach Zjednoczonych.

W okresie międzywojennym nabrały rozpędu zagraniczne inwestycje w przemyśle przetwórczym, a w czołówce zagranicznych inwestorów pojawiły się firmy amerykańskie. Wtedy to właśnie Ford i General Motors ustanowiły swoje filie w Niemczech i Wielkiej Brytanii. Większość amerykańskich inwestycji nadal jednak trafiała do krajów rozwijających się i przemysłu surowcowego. Wielki kryzys lat 30. i

związane z nim cofnięcie liberalizmu w gospodarce świata, a następnie II wojna światowa doprowadziły do spadku rozmiarów bezpośrednich inwestycji zagranicznych i skali działania korporacji międzynarodowych. W 1949r. Przypadała na nie znacznie mniejsza część światowej działalności gospodarczej niż w 1920 r.

Lata 1950 - 1970 stoją pod znakiem ekspansji amerykańskich inwestycji i korporacji. Głównym miejscem ich lokat staje się przemysł w Europie Zachodniej i – w mniejszym stopniu - w Kanadzie. Zasób amerykańskich inwestycji w krajach zachodnioeuropejskich powiększył się w tym czasie piętnastokrotnie. Jednocześnie dramatycznie obniżył się udział krajów rozwijających się jako miejsca napływu zagranicznych inwestycji. Wynikało to nie tylko ze spadku ich naturalnej atrakcyjności w porównaniu ze światem już rozwiniętym, ale także z niechętną zagranicznym inwestycjom polityki gospodarczej wielu z nich. Niektóre kraje Trzeciego Świata odgradziły się od zagranicy murem protekcjonizmu, spoza którego starały się przyciągnąć międzynarodowe korporacje do wybranych sektorów swojej gospodarki. Była to wyjątkowo zła polityka, gdyż kapitał zagraniczny nie był wystawiany na zewnętrzną konkurencję, a więc mógł w kraju lokaty swobodnie realizować zyski monopolowe np. przez ustalanie wyjątkowo wysokich cen. Koszty protekcjonizmu w handlu zagranicznym i selektywnego przyciągania zagranicznych przedsiębiorstw ponosili obywatele tych państw.

Również w Polsce od kilku lat obserwuje się systematyczny wzrost wartości napływającego kapitału. Inwestorzy zagraniczni najchętniej lokują kapitał w produkcję żywności, papierosów, napojów, samochodów ciężarowych, chemii, papieru. Ostatnio zwiększyło się również zainteresowanie pośrednictwem finansowym i przemysłem motoryzacyjnym. Specjaliści PAIZ uważają, że już wkrótce drugą po przetwórstwie żywności wiodącą branżą przyciągającą kapitał zagraniczny stanie się przemysł motoryzacyjny.

Tak jest w przypadku Hiszpanii, do której tak często jest porównywana Polska. Kraj ten osiągnął nowoczesny poziom rozwoju głównie dzięki napływowi zagranicznego kapitału. Jest jednym z największych w Europie producentów samochodów. Tyle, że hiszpańskie fabryki samochodów są własnością niemieckiego Volkswagena i francuskiego Renaulta. Czy to przeszkadza rozwojowi hiszpańskiej gospodarki? Wytwarzany w Hiszpanii produkt daje zatrudnienie i płace hiszpańskim pracownikom, a podatki hiszpańskiemu państwu. Zapewne podobna jest droga Polski.

Jak podkreśla Edward M. Graham, dzięki zagranicznym inwestycjom od kilkunastu lat dokonuje się najgłębsza w historii integracji gospodarki światowej. Około jednej trzeciej światowego handlu to przepływy w ramach międzynarodowych korporacji. Na przedsiębiorstwa te przypada też większość na badania i prace rozwojowe.

Źródło: za Wprost 15.02.1998; Gazeta Wyborcza 24.09.1997; Gazeta Wyborcza 4-5.04 1998; Wprost 13.04.1997.

Zaproponuj, aby w domu uczniowie znaleźli inny przykład globalnych powiązań oraz podali firmy ponadnarodowe działające w Polsce.